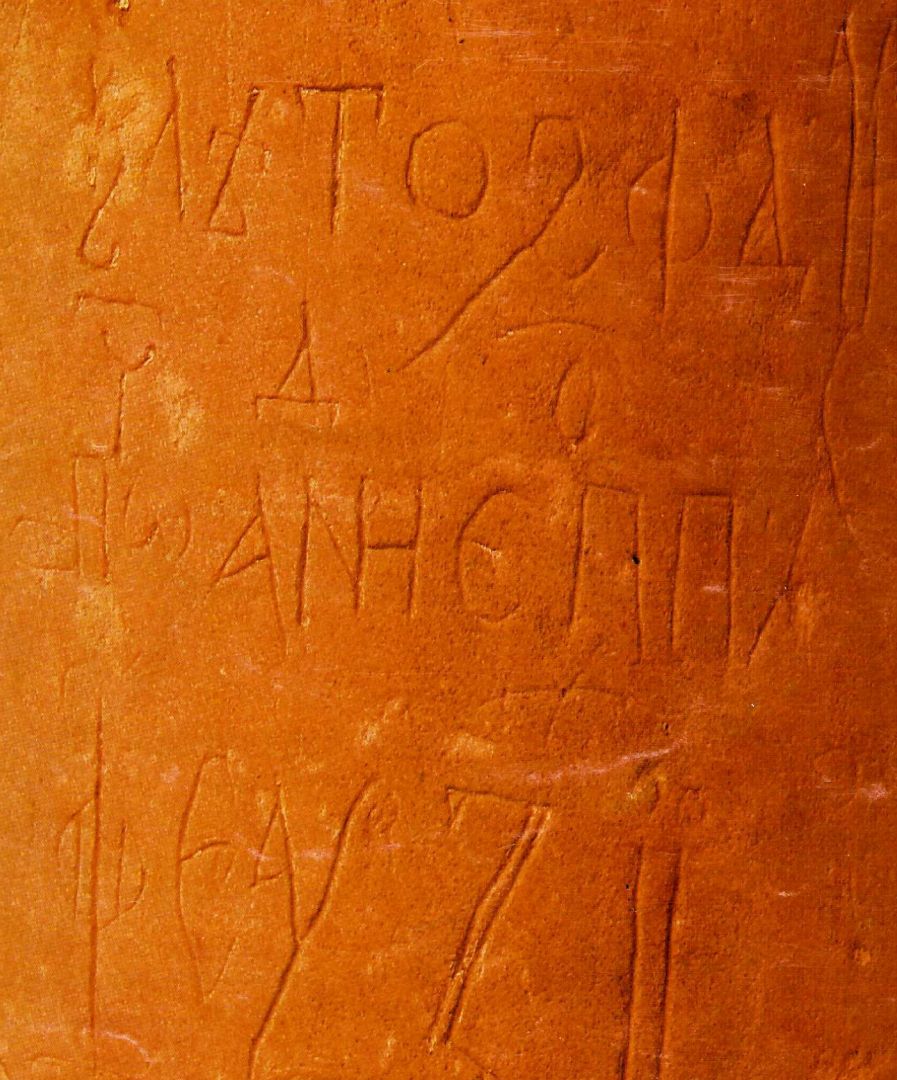

БИБЛИОТЕКАРСТВО

ВОЛУМЕН 24 (2006) • БР. 1 • СКОПЈЕ 2006

ISSN 1409-9357

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО НА МАКЕДОНИЈА

Почитувани,

Водени од финансисите можности на БДМ, а со цел за доближување до меѓународните препораки за обликување научно-стручни списанија, Извршниот одбор и Издавачкиот совет на БДМ одлучија да воведат промени во техничкиот изглед на „Библиотекарство“.

Притоа, списанието да ја задржи неодамна воведената фреквентност од излегување два пати годишно.

Едновремено, Издавачкиот совет, од своја страна, направи обид за замена на шаблонската поделба на рубрики со реално постоечка, диктирана од содржинската исполнетост на Списанието.

И во оваа прилика, Редакцијата на „Библиотекарство“ ги повикува членовите на БДМ и неговите почитувачи на творечка соработка во име на развојот на библиотечната дејност што е дел на општата демократизација на едно општество.

Од Редакцијата

СОДРЖИНА

ОД АВТОРСКАТА ПАПКА НА ...

Доц. д-р Добринка Стојкова;

Доц. д-р Кристина Врбанова-Денчева

Бугарските библиотеки во поддршка на новото информациско окружување 4

ТЕОРИЈА НА БИБЛИОТЕКАРСТВОТО

Јелена Фиданоска

Македонија во УДК..... 16
(497.7) Macedonia (1991-). Republic of Macedonia.
Republika Makedonija (Јелена Фиданоска, м-р
Димитри Димитров) 16

м-р Наде Караџоска

Маркетинг – промотивни активности на Градската библиотека „Борка Талески“ – Прилеп..... 19

АВТОМАТИЗАЦИЈА НА БИБЛИОТЕКИТЕ

Салвадор Пералта

Windows персоналните компјутери против X терминалите : споредба на трошоците 22

БИБЛИОТЕКАРСТВОТО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Елизабета Стоименова

Библиографскиот центар на НУБ „Св. Климент Охридски“ – Скопје (историја и тековно работење) 24

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО НА МАКЕДОНИЈА

Записник од 33. редовно собрание на Библиотечарското друштво на Македонија, Куманово, 15. јуни, 2006 год 29

Одлука за доделување на Наградата „Климентова повелба“ 2006 год 32

Извештај за работа на БДМ за периодот мај 2004 год.- јуни 2006 год..... 33

C O N T E N T S

КУЛТУРА И УМЕТНОСТ*М-р Виолета Мартиновска*

Апокрфни молитви..... 37

*Елена Хаџи-Иванова*Мојата библиотека – мое патување низ светот
на волшебството ..... 41**FROM THE AUTHOR'S FILES...***Doc. d-r Dobrinka Stojkova;**Doc. d-r Kristina Vrbanova-Denčeva*Bulgarian Libraries at Support of Information
Environment ..... 4**THEORY OF LIBRARIANSHIP***Jelena Fidanoska*

Macedonia in UDC 16

(497.7) Macedonia (1991-). Republic of Macedonia.
Republika Makedonija (Jelena Fidanoska; *m-r* Dimitri
Dimitrov). .....16*m-r Nade Karadzoska*Marketing Promotive Activites in the Public Library
“Borka Taleski”- Prilep..... 19**AUTOMATION IN LIBRARIES***Salvador Peralta*

Windows PCs vs. H Terminals : Cost Comparison ...22

**LIBRARIANSHIP IN REPUBLIC OF
MACEDONIA***Elizabeta Stoimenova*Bibliographic Centre in National and University Library
“St.Kliment Ohridski” – Skopje (History and Current
Working)..... 24**MACEDONIAN LIBRARY ASSOCIATION**Note from the 33. Regular Council of the Macedonian
Library Association, Kumanovo, 15 june 2006 ..... 29Decision on Confer the Award “Klimentova povelba”
2006 .....32Report on the activites of Macedonian Library
Association during May 2004 – June 2006.....33**CULTURE AND ART***m-r Violeta Martinoska*

Apocryphal Prayers 37

*Elena Hadzi-Ivanova*My Library – my Travel in the World of
Miraculous 41

На насловната страница: Запис на глаголица,
столб на манастирот Св. Архангел Михаил,
Варош, Прилеп (ф: И. Исаковски)

Доц. д-р Добринка Стојкова
Висока школа за библиотекарство
и информациски технологии
Софија, Бугарија

Д-р Добринка Стојкова (родена 1946 год.) студирала германски јазик и книжевност, бугарски јазик и библиотекарство и библиографија на Софискиот универзитет. Работела на Институтот за меѓународна политика (1970-1979) и на Високата школа за библиотекарство и информациски технологии во Софија. (почнувајќи од 1979 до денес), сега како вонреден професор. Од 1997 год. е шеф на Катедрата за библиотекарство и библиографија.

Ги предава предметите: Истражувачка работа, Вештина на комуницирање во библиотеките, Можности кои библиотеките им ги пружаат на децата и младите.

УДК 004:027.5(497.2)

БУГАРСКИТЕ БИБЛИОТЕКИ ВО ПОДДРШКА НА НОВОТО ИНФОРМАЦИСКО ОКРУЖУВАЊЕ

Доц. д-р Добринка Стојкова;
Доц. д-р Кристина Врбанова-Денчева
Висока школа за библиотекарство
и информациски технологии
Софија, Бугарија

Во статијата се посочени новите предизвици за образованието во Бугарија и местото на библиотечните институции во остварувањето на неговата целосна трансформација во ново информациско окружување. Прв чекор кон реализацијата на тој проект е раното учење за работа со компјутери (early e-learning) во бугарските библиотеки.

Новото рамниште на комуникација условено од глобализацијата и доминирачките информациски технологии, наметнува нови форми на остварување на јавното образование. Достигнувањето на основната цел, прокламирана во Болоњската декларација - за пристап на секој, во секое време и од секое место - за создавање неопходни претпоставки за доживотно учење станува можно благодарение на јавните форми произлезени од e-learning.

Клучни зборови: Информатизација, Библиотеки, Бугарија

Вовед

Потпишувањето на Болоњската декларација во 1999 год. од страна на повеќе европски држави ги промовира начелата на градењето единствен европски образовен простор [1]. Нејзин приоритет е до 2010 год. да се постигне актуелност, продлабоченост, полнота на добиените знаења што ќе создаде способна конкурентска позиција како на тие што учат така и на образовните институции. Патот кој секоја од овие страни треба да го измине во годините што доаѓаат е различен по сложеност и ниво. Паралелно со достигнувањето на утврдениот авторитет во образованието во земјите во развој, неопходна е постојана адаптација на динамично променливата претстава за современото знаење кое ги проширува образовните граници опфаќајќи ги сите континенти на глобализирачкиот свет. Тие фактори бараат суштински промени на моделот на образованието и утврдување единствени образовни односи (комуникации).

Методолошки аспекти на електронското (e-Learning) и виртуелното (Virtual Learning) учење

Една нагледна класификација на приложените методи на учење во однос на очекуваните резултати вклучува 3 основни групи:

1. репродуктивни,
2. продуктивни,
3. творечки.

Во првата група спаѓаат методите на учење кои опфаќаат говорење наизуст, помнење информации со цел нивно натамошно користење во непроменет вид.

Во втората група спаѓа решавањето проблеми од определено ниво кое подразбира вклучување на добиеното знаење во репродуктивни методи на вештини на решавање кои се со помал степен на сложеност како, на пр., едукативни материјали, реферати, разработки на проекти, одбрана на тези.

Во третата група спаѓаат т.н. *интелектуални технологии* поврзани со решавањето проблеми за кои нема претходна информација за постоење решенија ниту за примена на одредени методи. Барањето патишта за надминување на проблемите е творечки процес за што обучуваните треба да се подготвуваат соодветно на општествените потреби и современото ниво на технолошки развој. Целта е да се развива и збогатува достигнатото ниво на знаење за што се користат најразлични методи на интензивирање и управување на тој процес.

За секоја од посочените три форми се воста-

новува систем на контрола кој вклучува проверка на постигнатото во однос на поставените цели.

Користените методи на учење, во основа, базираат на процесот на комуникација и соодветно се збогатуваат и менуваат адекватно на развојот на науката и технологијата општо и, посебно на таа во информациско-комуникациската област. Паралелно со класификацијата на информациското окружување, врз основа на искористените средства и соодветните технологии, може да се направи разграничување на два пристапи: користење материјални информациски пакети (медиуми) меѓу обучувачите и обучуваните и користење нематеријални пакети.

Тргувајќи од ваквите појдовни точки, аналогно на развојот на трговијата во втората половина на 20. век, може да се направи следната поделба на посочените форми на учење:

1. Традиционални – редовно и вонредно учење,
2. Електронски - редовно и вонредно учење,
3. Виртуелни – виртуелно, мобилно учење.

Неопходно е да се забележи дека учењето прераснува во суштествено нова форма наречена виртуелна или мобилна бидејќи промените го зафаќаат не само видот на информациските пакети туку и современото образование. Тие промени се неизбежен след на новото функционирање на комуникациско-информациското окружување и, се разбира, на новите општествени потреби и приоритети. Притоа, неопходно е да се појаснат суштествените разлики меѓу методите и технологиите кои му стојат на располагање на електронското и виртуелното учење и, следствено, на содржината на тие поими.

Електронското учење може да се дефинира како процес на користење електронски системи и носители на информации со цел за создавање и репродукција на првична информација. Како последица на развојот на компјутерската опрема, таквите системи еволуирале од големите ЕИМ во 60-тите години до масовно навлегување на персоналните компјутери во 80-тите години на минатиот век. Соодветна еволуција бележат и електронските носачи – магнетни ленти, касети, дискети – преку кои се врши размена на информациите меѓу обучуваните и тие кои обучуваат (записи на лекции, тестови). Во случајов променет е само видот на материјалниот медиум – од книжен на електронски.

Виртуелното учење базира на online пристап остварлив преку Интернет чија мрежа е изградена од разнородни технички средства и содржини – од

компјутерски мрежи, вклучувајќи оптички кабли и сателитски врски базирани на електро-магнетен пренос на сигнали, до компјутери употребени како краен телекомуникациски уред за размена на информациите. Следствено, *генерички, Интернет не е самостоен во однос на сигналите туку е функционално самостоен како виртуелна информациско-комуникациска средина.*

Промените наметнати заради приоритетите на општеството се однесуваат на доживотното учење, од една, и мобилноста, од друга страна. Тие карактеристики се својствени на *виртуелното учење кое може да се дефинира како размена на нематеријални информациски медиуми поминувајќи во реално време, во динамична информациско-комуникациска структура.* Адекватно на таквата определба може да се тврди дека современата содржина на **e-learning се препокрива со таа на виртуелното учење.**

Во процесот на учење e-learning може да се користи за добивање образование (здобивање со знаења од определена област со кои може да се развиваат интелектуалните способности) или за вежбање (создавање навик за решавање сопствени задачи). Класичен пример за e-learning од првиот вид се остварените Cisco-ови обуки во доменот на современите информациски технологии [2]. Кај вториот основен вид – т.н. „тренинг“, фирмата Volvo Trucks предлага специјално разработен интернет-курс за возачи на автомобили низ бесплатно online користење на програмата за обука преку клиентски интернет портал [3].

Определбата за e-learning еволуира од „електронското учење“ сфатено како употреба на електронски средства во процесот на учење, учење online при што се користат новите ресурси и можности на Интернет и Интранет. Од своја страна, во практичната реализација на e-learning на современата етапа, може да се откријат три варијанти кои, по својата суштина, претставуваат одделни рамништа на остварување [4]:

- Збогатување и разновидност на инструментариумот за учење во содејство со компјутерите и Интернет технологиите што опфаќа како методика на настава – вклучително дизајн на инструкциите и посочување добри искуства (на пр. „мешовито“ учење, персонализирано или заедничко) така и ориентација кон поголема визуелизација на самата технологија на учење.
- Користење на новите функционални можности на мрежата како технолошка основа за учење и за истовремено зголемување бројот на обучуваните, привлечено од експанзијата на web-базираното Интернет online учење.

- Подредување на учењето на приоритетите на општеството среде реалноста на новата технолошка епоха или т.н. network economy (економика на мрежата) со цел за подготовка на неопходните кадровски ресурси.

E-learning не е само нова форма туку концепција која ги интегрира современите технолошки решенија во неспирлив образовен процес. Новите модели на комуникација се интеллигентни, еластични, користат интеллигентно окружување, вклучително: интерактивна мултимедија, Интернет базирани технологии и ресурси, систем за оценување на знаењето со елементи на искусствен интелект. Следствено, информациската размена е интеллигентен интерактивен (online) процес на размена на знаења [5].

E-learning создава услови за максимална достапност до образованието и е соодветна неопходна претпоставка за економски напредок на секоја земја. Во e-learning-от се испреплетуваат најдобрите достигнувања на современата технологија со новите социјални и културни промени во општеството поврзани во знаење што, пак, ги утврдува како нов модел на доживотно учење.

Библиотечниот инструментариум и e-Learning

Со формирањето на современата информациско-технолошка структура на учење се создава единствен образовен систем неопходен за непречен проток на информациско-комуникациски пакети со кои се реализира e-learning. За постигнување целите на e-learning, вклучително и зголемувањето на ефективноста од добиените знаења, неопходно е да се создаде квалитетно нова генерација информациски ресурси и да се обезбеди непречен пристап до нив.

Избореното место на библиотеката како носител на информациската компонента на процесот на учење во секоја етапа од неговото битисување, еволуирало во структурна одредница на изградбата на единствен образовен систем. За да се запише во новиот комуникациски систем, библиотеката треба да го вклучува сето разнообразие на современите online технолошки средства од инструментариумот на e-learning:

- аудио и видео телеконференции;
- радио и ТВ конференции;
- интерактивни мултимедија, Интернет базирани технологии и ресурси.

Кон новите инструменти неопходни за учење во новото системско окружување се придодава и создавањето на специјални пребарувачи за збогатување на архивите на Интернет-библиотеките со web страници во функција на создавање единствен образовен систем.

На пр., со реализацијата на таков проект во Русија се овозможува пристап на повеќе од 300 образовни институции до бази на податоци со целосен текст кои содржат над 7.500 книги, 250 илјади документи и над 600 илјади хипертекст рубрики како и online пристап до повеќе од 50 илјади електронски изданија [6].

Компанијата Apple Computer има реализирано проект „iPod“ со средства во износ од \$500 илјади со цел за интензивирање на искористувањето на современите технички средства и технологии во процесот на учење [7]. Со аналогна концепција е и експериментот на Универзитетот во Кентаки за едукација на студентите која вклучува астрономски набљудувања преку Интернет врска со телескоп кој се наоѓа во Австралија [8].

Целта на спроведеното истражување е да определи кои се основните компоненти на e-learning, во кои случаи учењето е целесобразно на вложеното и како тоа би можело да се искористи од страна на библиотеките во Бугарија. За основа е земен приказ на универзитетските, научните и јавните библиотеки во Бугарија низ нивниот web простор до кој беше направен пристап во различно време на деноноќието што даде повеќезначни резултати.

Од проследувањето на исполнувањето на таквите услови во однос на различни возрастни групи обучувани во Бугарија, се доби реална слика за функционирањето на e-learning кај нас, компатибилноста или отстапувањата од современите барања, проблемите и начините на наивното надминување.

Во однос на најмладите посетители на нашите библиотеки постојат успешни опити за нивната обука во регионалните библиотеки во Русе и Добрич како и во неколку училишта во Софија. Со помош на програмата „Деца во мрежата“ и со програмери ентузијастички, спроведен е успешен опит за методика и програми на обука наменети за најмладата возрастна група. Создаден е и портал во кој се обединети моментно присутните програмски продукти. Повеќето од вклучените сајтови се наменети за најмладите, дури некои и за тие што не можат да читаат [9].

На почетокот на јануари 2001 год. во читалишната библиотека во градот Добрич е отпочната програма за обука за работа со компјутери, а е ос-

новано и студиото „Мултимедија“ кое располага со 20 компјутери. Децата се поделени во 4 групи, од кои најмалите се на возраст од 4 до 6 години. Втората група опфаќа деца на возраст од 1-ви и 2-ри клас, третата – 3-ти и 4-ти клас, а четвртата – учениците од 4-ти до 8-ми клас (одделение). Обуката се состоела во самостојно создавање web страници со помош на библиотекарите во пребарување и извлекување информации од Интернет. Во зависност од возраста, бил направен избор на соодветни теми и методика на предавање. Кај првата група, целта била да се совлада процесот на работа со тастатурата и глумчето, а кај втората – тоа било дополнето со работа на програма за обработка на текст. Тоа се и најмалите деца кои работат на Интернет поради што во методиката се акцентирани опасностите од „Chat“. Во таа смисла, им се посочени корисни адреси од Интернет за да ги оддалечуваат од бесцелно и опасно сурфање по мрежата [10].

Во регионалната библиотека „Л. Каравелов“ во Русе спроведена е успешна индивидуална обука на млади читатели за која цел, во планот за работа, се извлечени соодветни интересни адреси. Тоа е единствената библиотека чии библиотекарите сами изработиле сајтови за учениците кои учат книжевност, интересни и за библиотекарите и за педагози [11]. Ниеден од сајтовите не е поврзан со учебната програма. Во повеќето случаи, тие се со привлечен дизајн, анимации, употребени се елементи на игра (цртежи, одговори на гатанки, шеги, анимации, игри online, линкови кон сакани детски херои („Јас – детето“). Пријатно изненадување е сајтот создаден од ученици од Русе кој го помага учебниот процес на учениците од 1-ви до 4-ти клас по книжевност и математика [12].

Категоријата ученици од 8-ми до 12-ти клас не се опфатени со e-learning на библиотеките. Се смета дека тоа треба да го прават училиштата. Исклучок е реонската библиотека „Пенчо Славевков“ од Варна која практикува специјализирани Интернет консултации со тинејџерите.

Во проект е создавањето информациски младински центри чија многу важна задача ќе биде стимулирањето на e-learning. Кога сме кај тинејџерската возрасна група, заслужува одбележување една интересна библиотечна пракса. Во текот на 2002 год. беше организиран натпревар меѓу учениците од германските јазични училишта на тема „Шумата“ во рамките на која одборите од различни градови во државата засилено барале информации за бугарските и баварските шуми што резултирало со создавање ЦД-РОМ со текст на германски јазик кој содржел најразлични извори на информации. По

иницијатива на Goethe Institut Sofia, таа своевидна база на податоци се нуди на Интернет и во неколку регионални библиотеки (Русе, Плевен, Пловдив, Варна) паралелно со зголемувањето на неговото користење.

Големите научни библиотеки нудат богат избор на библиографски, фактографски, аналитички и бази на податоци со целосен текст, во повеќето случаи, со online пристап. (Подетални информации за посетените сајтови на големите научни и регионални библиотеки содржи Табелата 1.)

Прегледот на сајтовите на високообразовните институции во Бугарија открива богата слика од аспект на дизајнот и содржината на страниците. Добиењето информации за содржината на страниците на тие институции може да се систематизира на следниот начин: структура на високообразовната институција, управа, професори, факултети, катедри, наставни планови, проекти, материјална основа (предавални, лаборатории, студентски домови, мензи, спортска сала и др.).

Само во сајтовите на 7 високообразовни институции има информации за студенти и online услуги. Информациски дел за поединечни студенти се поддржува online на страниците на 12 такви институции, но само во време на студентската изборна кампања и до завршувањето на уписот на студентите.

Во повеќето случаи, содржината на информациите на сајтовите не е актуелна ниту привлечна. Кај повеќе од 10 високообразовни институции, понудените линкови не се активираат, а некои се неправилно дефинирани (на пр., врските кон библиотеките како информациски ресурси).

Местото на библиотеките на сајтовите на високообразовните институции не е идентично претставено. Во 15 институции на високото школство, библиотеката е наведена на насловната страница на сајтот и е со работен линк кон неа. Повеќе од библиотеките посредно се присутни преку најавеното поле за пребарување, а во некои сајтови не постои никаква информација за постоење на библиотека. (Во систематизирана форма, Табелата 2 ги прикажува понудените услуги и инструменти на сајтовите на библиотеките на високообразовните институции претставени во web просторот.)

Местото на e-learning во академскиот web простор сè уште е територија на идни проекти. Со исклучок на 11 институции на високото школство (Универзитетот во Софија „Св. Климент Охридски“, Новиот бугарски универзитет, Техничкиот универзитет од Софија, Медицинската академија од Софија, Шу-

менскиот универзитет „Еп. К. Преславски“, Вишата техничка школа „Св. Св. Кирил и Методиј“, Универзитетот во Русе, Стопанската академија во Свишов, Слободниот универзитет во Варна, Техничкиот универзитет во Варна, Техничкиот универзитет во Габрово и 3 виши воени школи од кои една во Долна Митрополија, а две во Шумен) во останатите нема создадено информациски ресурси и инструменти за e-learning. Водечки во примената на e-learning се Новиот бугарски универзитет, Универзитетот во Софија „Св. Климент Охридски“, Универзитетот во Русе и Вишата воена школа од Долна Митрополија. Во другите наведени високообразовни институции сè уште се создаваат услови за воведување e-learning.

Следните чекори во врска со e-learning се прашање на неминовна определба на институциите на високото школство и на преосмислување на улогата на универзитетските библиотеки во нивната информациско-комуникациска структура. Правилното начело на таквата дејност на Универзитетската библиотека „Св. Климент Охридски“ и Библиотеката на Новиот бугарски универзитет покажува дека достигнувањето на e-learning според европските и светски стандарди е остварливо ако му се пристапи како на приоритет на високообразовните институции, повикани за ги едуцираат граѓаните во знаење.

Заклучоци

1. Бугарските библиотеки бележат позитивни библиотечни искуства во однос на „early e-learning“, но за жал, нераспространето низ целата држава. Причина за тоа, веројатно, е недоволниот број компјутери што би го олеснило побрзото здобивање со компјутерски знаења на младите во библиотеките.

2. Бугарските јавни библиотеки заостануваат во нивото на развој во споредба со современите библиотеки кои, преку своите сајтови богати со информации им помагаат на младите да се здобијат со трајни навики на користење Интернет и со тоа продолжување на учењето цел живот [13]. За жал, како продолжение на единствено исправното начело, библиотекарите треба да направат усилби за учениците да извлечат интересни Интернет адреси и ЦД со информации од помош за нивниот образовен процес. Во спротивно, дури и ентузијастите од првите ученички години ќе се врткаат околу забавното, љубопитното, но нема да попримат трајни навики за користење на компјутерите за учење низ целиот живот.

3. Деталните инструкции за користење online каталози може да се искористат како основна обука од страна на ученици и читатели од сите возрастни групи во јавните библиотеки.

4. Како позитивна тенденција во процесот на воспоставување online интерактивно дејство со интернетите може да се спомене рубриката „Прашај го библиотекарот“ која е присутна на сајтовите на, речиси, сите библиотеки. Убав впечаток прави и грижата на се повеќе библиотеки во своите сајтови да вклучат корисни линкови и пристап до, од читателите, најбараните информации.

5. Прегледот на web претставените библиотеки и високообразовни институции во Бугарија покажува дека на современа етапа се реализира првата фаза на преодот кон втората на e-learning – користење на електронските средства (нови информациски носачи, компјутери, e-mail, Интернет) во процесот на учење, како редовното така и тоа на далечина. Во повеќето случаи, посочената обука како e-learning опфаќа информациски online достапни ресурси, но отсуствува разработена методика, интерактивна технологија за информациска размена т.е. неопходната комуникациска технологија за e-learning. Потребно е целно насочено создавање на логистика на e-learning вклучувајќи информациска, комуникациска и програмска поддршка на e-learning во јавните библиотеки.

6. Позитивна тенденција е целно насочената соработка на бугарските јавни, научни и универзитетски библиотеки во правец на создавање интегрирани информациски ресурси кои го помагаат e-learning. Таквите усилби резултирале со создавање: Бугарски информациски конзорциум, Здружение на регионалните библиотеки во Североисточна Бугарија, библиотечна мрежа на Бугарската академија на науките, универзитетска мрежа на корисниците на автоматизираниот систем на академски библиотеки, мрежа на корисниците на системот ISIS, библиотечна мрежа на медицински институти и високи школи во Бугарија, а во проект е создавањето библиотечна мрежа на техничките универзитети и институти во Бугарија.

7. Некои од универзитетите учествуваат и во меѓународни тематски информациски мрежи (Универзитетот од Русе, Новиот бугарски универзитет, Техничкиот универзитет од Габрово, Вишата техничка школа „Св. Св. Кирил и Методиј“).

8. Бугарските универзитетски и научни библиотеки вложиле значителни напори во градењето online достапни библиографски, фактографски и бази на податоци во целосен текст како една од претпоставките на e-learning.

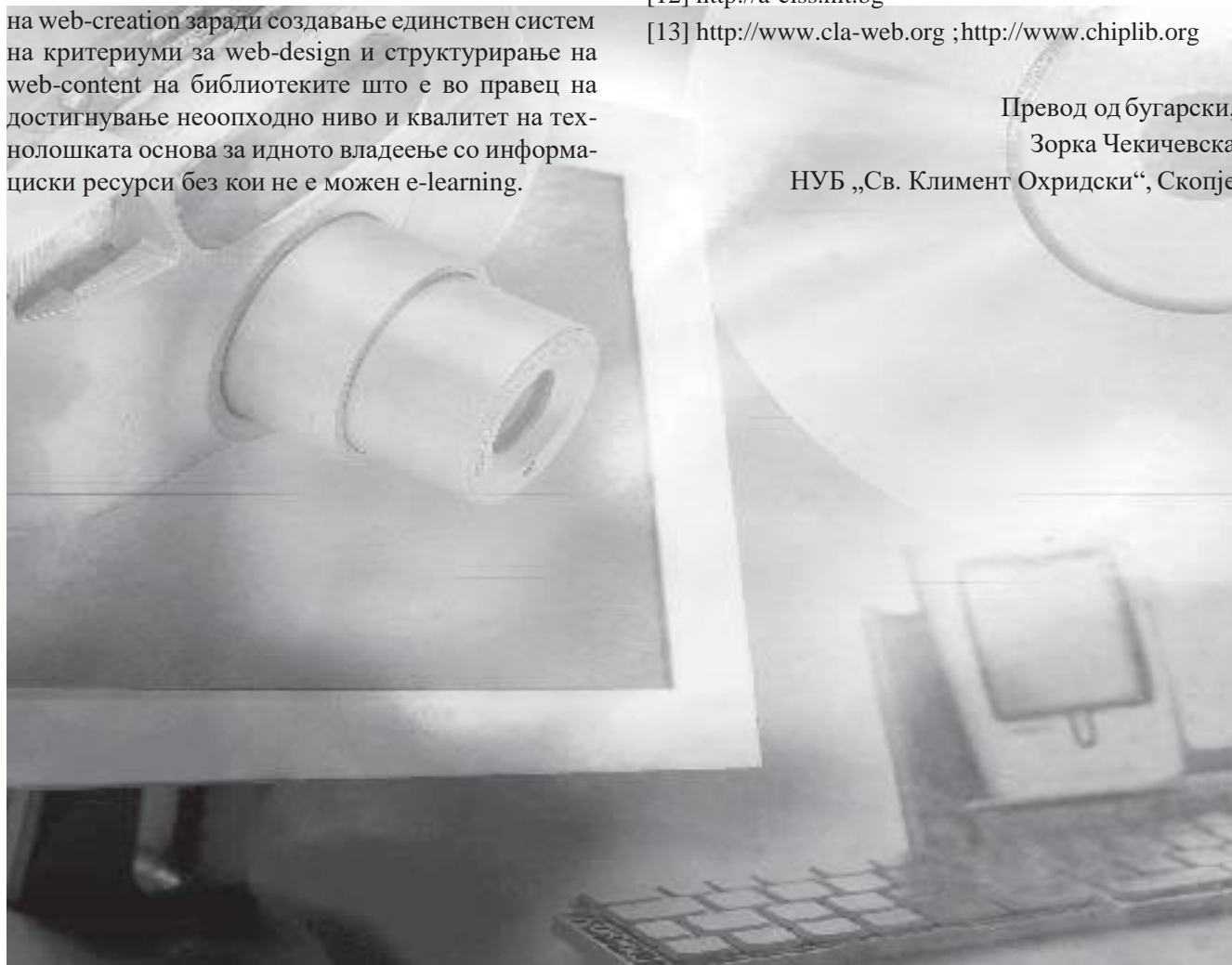
9. Посебно внимание заслужуваат напорите на Сојузот на библиотечните и информациски работници на Бугарија за создавање Центар за обука кој ќе нуди можност за подготовка на библиотекарите за работа со новите информациски технологии. На web site-от на Сојузот се достапни Интернет адреси корисни за научните и јавните библиотеки.

10. Разнообразниот web-design значи предност во создавањето колоритна и експресивна панорама од присуството на секоја библиотека во web-просторот наспроти потешкотиите што ги создава нееднородно структурираните web-content на библиотеките. Општо земено, можат да се посочат следните групи проблеми: нееднородно структурирање на web, нееднозначно формулирање на полињата за пребарување, неточно и неправилно дефинирање и проследување на линковите. Во таа смисла, неопходни се координирачки активности на библиотечната заедница поддржани од експерти од областа на web-creation заради создавање единствен систем на критериуми за web-design и структурирање на web-content на библиотеките што е во правец на достигнување неопходно ниво и квалитет на технолошката основа за идното владеење со информациски ресурси без кои не е можен e-learning.

Библиографија

- [1] Георгиева, Патриция. Декларацијата от Болоня и новите предизвикателства пред бугарското висше образование.// Стратегии на образователната и научната политика. 2000, бр. 4. (<http://cher.nie.bg/bg/default.htm>).
- [2] <http://www.cisco.com>
- [3] <http://www.onlineservices.volvotrucks.com/ebusines>
- [4] Clark Ruth, e-Learning Developers Journal. Sept. 2002.
- [5] Вџбанова-Денчева, Кристина. Биртуалните библиотеки и образованието –трансформации и иновации. Трудове на Колежа по библиотекознание и информациски технологии. С., 2004, под печат.
- [6] www.webplanet.ru
- [7] www.compulenta.ru
- [8] www.lenta.ru
- [9] www.childhood.dir.bg/linksport.htm
- [10] Дрекова, Юлия. Децата, читалишната библиотека и Интернет. – СБИР в началото на 21 век. Доклади на 11. нац. науч. конф. 5-6 јуни 2001 г. Софија, СБИР, Пловдив, 2002 г. с. 96-98.
- [11] Маргарита Дюлгерова – <http://zlato.hit.bg/index.htm>
- [12] <http://a-clss.hit.bg>
- [13] <http://www.cla-web.org> ;<http://www.chiplib.org>

Превод од бугарски,
Зорка Чекичевска
НУБ „Св. Климент Охридски“, Скопје

Табела 1

Библиотеките во web – просторот (состојба 2004 г.)

Библиотека	Врски	Каталог	Бази на податоци	Пребарување	Обука	Соработка	Друго	Web-address
Народна библиотека "Кирил и Методиј"	не	2 бр. online	Список на сгли на библ., учеснички во Нац. централен каталог на странски сервиски публикации	просто и сложено	не	да	во процес на преиспитување	http://www.nationallibrary.org/bg/
Централна библиотека на БАН	БАН, универзитети, библиотеки, влада, невладини организации	1 бр. online, 3 бр. online, локални	5 бр. целосен текст; 10 бр. фактографски, библиографски – локален пристап	просто и сложено	MARC 21, Aleph 500	библ. мрежа на БАН, Бугарски библиотечен консорциум	9 странски site-ови на серверите ЦБ, виртуални изложби	http://www.clb.org/bg/
Централна техничка библиотека	околу 20 меѓународни и бугарски библиотечни организации и партнери	6 бр. Online (од 1988 г.)	бугарски 9 бр. – целосен текст, библиографски, фактографски, online пристап; Странски 22 бр. online пристап	просто и сложено	не	Бугарски библиотечен консорциум, 9 партнери	Технологија "Document Delivery", Web-каталог на бугарски site-ови, авторизиран пристап 22 бр. Странски бази на податоци	http://mail.nacitd.na.org/eng/tb1
Градска библиотека на Софија	библиотеки, општински структури, проекти	4 бр.	8 бр. библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	не	координатор на библиотеките од Софиските библиотеки	Инф. центар, Франц. виртуелна б-ка, Библ. по американистика, Мултимед. читална по бизнис и финанси, Инф. центар на Светската банка	http://www.libsofia.org/bg/
Народна библ. "Иван Вазов"-Пловдив	библиотеки, општински структури, проекти	offline, online	14 бр. библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	инструкции за користење електронски каталози	не	во процес на создавање	http://www.libplovdiv.primasoft.org/bg/
Сојуз на библиотечните и информациски работници	нац. библ. мрежа, меѓународни библ. организации, проекти	online	1 бр. целосен текст - online	не	програми за библиотекари online	не	професионален сојуз библиотечни и информациски специјалисти	http://www.lib.org/bg/index.html
Регионална библиотека "Петко Р. Славевков" – В. Трново	нац. библ. мрежа, општински структури, проекти	online	4 бр. библиографски, роднокрајни, на прирачници	просто и сложено	не	не	во процес на создавање	http://www.libtrnovo.com/
Регионална библиотека "Хр. Ботев" – Враца	библиотеки, општински структури	online	библиографски, роднокрајни, биобиблиографски	просто и сложено	не	локална градска информациска мрежа	во процес на создавање	

Библиотека	Врски	Каталог	Бази на податоци	Пребарување	Обука	Соработка	Друго	Web-address
Регионална библиотека “Л. Каравелов” – Русе	нац. библ. мрежа, буг. и светски архиви, општински структури, проекти	online	4 бази на податоци на дарители, архиви, прирачни инф., electr. детски весници во целосен текст	просто и сложено	Обука за сложено пребарување, забавни игри за деца и ученици	учество со содржини за библиотеката во информации за североисточна Бугарија	специјално разработени online ресурси на “Детскиот оддел”, конкурси, проекти	http://www.librousse.mlnk.net/
Регионална библиотека – Добрич	библиотеки, општински структури, проекти, училишта	online	библиографски, фактографски, ноти, роднокрајни, филмови, графики, музика	просто и сложено	Ooline ел. Весник, конкурси	учество со содржини за библиотеката во информации за североисточна Бугарија	Пребарување во избрани Web, детски конкурси, проекти	http://www.libdobrech.net/
Регионална библиотека – Трговиште	Библиотеки, општински структури	offline	електронски каталог на статии	просто и сложено	не	локална информациска мрежа	во процес на создавање	http://www.elines.com/libraryt/g/
Регионална библиотека – Варна	библиотеки, општински структури, проекти	online	библиографски, фактографски, аналитички, роднокрајни, графики	просто и сложено	обука за користење каталози	Заеднички електронски каталог на по-големите 6-ки североисточна Бугарија	библиографии и литературни трудови на истакнати поети и писатели во целосен текст, фото архив „Стара Варна“	http://www.libvar.bg/
Регионална библиотека – Бургас	библиотеки, општински структури	online книги	библиографски, роднокрајни	просто и сложено	инструкции за користење електронски каталог	не	во процес на создавање	http://www.burglib.org/
Регионална библиотека – Шумен	библиотеки, општински структури, проекти	offline книги	библиографски	просто и сложено	инструкции за користење електронски каталог	локална информациска мрежа	во процес на создавање	
Регионална библиотека – Монтана	библиотеки, општински структури	offline книги	библиографски	просто и сложено	не	локална информациска мрежа	во процес на создавање	
Регионална библиотека – Благоевград	библиотеки, општински структури	offline книги	библиографски	просто и сложено	не	локална информациска мрежа	во процес на создавање	http://reglibbg.net/
Регионална библиотека – Кустендил	библиотеки, општински структури, културни инстит.	Online книги	библиографски, роднокрајни, графики	просто и сложено	не	локална информациска мрежа – музеи, галерии	во процес на создавање	http://www.libkustendil.primasoft.com/

Табела 2

Библиотеки на високообразовните институции
(универзитетски библиотеки) (состојба 2004 г.)

Библиотека	Врски	Каталог	Бази на податоци	Пребару- Вање	Обука	Соработка	Друго	Web-address
Универзитет „Св. Кл. Охридски” - Софија	библиотеки на бугарски и странски универзитети, проекти	online , заеднички каталог на универзит. библ. во Бугарија	библиографски, фактографски, аналитички, мултимед., Пакет “Science&Technology”	просто и сложено	е-обука, дискусииони форуми	Бугарски информациски консорциум	online публикации и, дискусии за општествено-ек. развој во XXI век	http://www.libsu.uni-sofia.bg/
Технички универзитет -Софија	библиотеки на бугарски и странски универзитети, проекти	online	Библиографски, фактографски, аналитички, мултимед., Пакет “Science&Technology”	просто и сложено	е-обука, дискусииони форуми	Бугарски информациски консорциум	online публикации и, дискусии, во процес на создавање	http://www.tu-sofia.bg/
Нов бугарски универзитет - Софија	библиотеки на бугарски и странски универзитети, проекти, „Дигитална б-ка”	online	библиографски, дипломни работи и дисертации, фактографски, аналитички, мултимед., Пакет “Science&Technology”	просто и сложено	е-обука, дискусииони форуми, училиште за менаџмент	Бугарски информациски консорциум, The Open University (UK) и The Institut of Management (UK)	обука на докторанти по 2 специалности, online публикации, ел. списание, билтени, “Document delivery”, дискусии	http://www.libsu.uni-sofia.bg/
ИАСТ	библиотеки на бугарски универзитети, проекти,	online	библиографски	просто и сложено	-	други сервери	-	
УНСС	библиотеки на бугарски и странски универзитети, проекти	online	библиографски, фактографски, аналитички, мултимедијални	просто и сложено	-	заеднички каталог на универзитетските библ. на Бугарија	-	
Рударско-геолошки универзитет	библиотеки на бугарски универзитети, проекти	online	библиографски	просто и сложено	-	-	-	http://www.mgu.bg/biblioteka/biblioteka.htm
Универзитет - Русе	универзитетски библиотеки	online	библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	е-обука, дискусииони форуми	Тематска мрежа European Computing Education – 65 партнери	специјализиран сајт за e-learning	

Библиотека	Врски	Каталог	Бази на податоци	Пребару- Вање	Обука	Соработка	Друго	Web-address
Универзитет „Епископ Константин Преславски” - Шумен	библиотеки на бугарски универзитети, проекти	online	библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	инструкции за пребарување, e-learning, Центар за учење на далечина	универзитетска мрежа на корисници на автоматизиранiot систем „АБ”	специјализирани мултимедијални сали за студенти со посебни потреби	
Универзитет "Паисие Хилендарски" - Пловдив	библиотеки на бугарски универзитети	online	библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	-	-	меѓународна размена со универзитетски библиотеки	http://www.pu.acad.bg/adm_info.htm#lib
Југозападен универзитет “Неофит Рилски”	универзитетски библиотеки	online	библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	-	-	во процес на создавање како подсајт на Универзитетот	http://www.lib.swu.bg/
Слободен универзитет - Бургас	универзитетски, регионални и странски библиотеки	online	библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	-	-	богата виртуелна збирка на правни информации	http://www.bfu.bg/library/librarian.htm
Слободен универзитет - Варна	универзитетски, регионални и странски библиотеки	online	библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	e-learning – Cisco academy	-	во процес на создавање	
Економски универзитет - Варна	универзитетски, регионални и странски библиотеки	online	библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	e-learning – Cisco academy	-	во процес на создавање	http://www.ue-varna.bg/Library/
Технички универзитет - Варна	универзитетски, регионални и странски библиотеки	online	библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	Центар за учење на дистанца и доживотно учење	Локален центар за учење на дистанца -Пловдив	во процес на создавање	
Институт за подобрување на квалификацијата на учителите “Д-р Петар Берон”	универзитетски библиотеки	online	библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	e-learning – француски, германски, англиски, руски	-	учење странски јазици преку виртуелни образовни центри, видеозали во б-ката во функција на учењето	

Библиотека	Врска	Каталог	Бази на податоци	Пребару- Вање	Обука	Соработка	Друго	Web-address
Државна музичка академија „П. Владигеров”	универзитетски библиотеки	-	мултимедијални	-	-	-	во процес на создавање	
Шумарско-технички универзитет - Софија	универзитетски библиотеки	online	библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	инструкции за пребарување	-	во процес на создавање	
Хемиско-технолошки универзитет - Софија	универзитетски библиотеки, корисни информации	online	библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	инструкции за пребарување	-	во процес на создавање	
Универзитет „Св. Св. Кирил и Методиј – Велико Трново	универзитетски, регионални и странски библиотеки, општински структури	online	библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено	Центар за учење на дистанца	мрежа на корисници на автоматизираниот систем ISIS	во процес на создавање	
Технички универзитет - Габрово	универзитетски библиотеки, 4 големи научни б-ки, општински структури	online	библиографски, фактографски, аналитички	просто и сложено, врска со каталозите на 4 гол. научни б-ки, Google	online Web – учење на дистанца во кмпјутерски систем, online книжарница	учење на дистанца во University in London	учење на дистанца соодветно на Техникум по хемиска технологија – Габрово	
Медицинска академија - Софија	медицински универзитети, колеџи, библ., проекти	Online книги, статии, списанија со целосен текст видеофилмови, документарни филмови	библиографски, бази на податоци со целосен текст од сите области на медицината	просто и сложено	e-learning, интерактивна биохемија	библиотеки на медицински институти и колеџи во Бугарија	видеасала, меѓународна размена	
Стопанска академија - Свишов	универзитетски библиотеки, корисни информации	online	библиографски, фактографски, аналитички, издавач на електронското списание „Диалог”, пристап до ProQuest,	просто и сложено	e-learning по 10 специјалности и учење на странски јазици	-	учење на дистанца по 10 магистерски програми, по философија, руски и германски јазик	
Тракиски универзитет – Стара Загора	универзитетски библиотеки, врска со Web на медицински библиотеки, корисни информации	online	библиографски, со целосен текст, реферални, аналитички, ProQuest, бази на податоци на Медицинската библиотека - Софија	просто и сложено	инструкции за пребарување	-	во процес на создавање	

Библиотека	Врски	Каталог	Бази на податоци	Пребару- Вање	Обука	Соработка	Друго	Web-address
Военна академил "Г. С. Раковски"	воени универзитети, библиотеки, музеи, архиви, корисни информации	online	библиографски, документарни и архивски филмови, фотоархиви, музички архиви	просто и сложено	инструкции за пребарување	-	-	http://rakovski-defcol.mod.bg/BG/index.htm
Академија на Министерството за надворешни работи	библиотеки, прирачнички информации	online „Нови книги“	Реферална база на податоци „Нови книги“	просто и сложено	-	-	Библиотеката нуди рубрика „Нови книги“ со анотација и препораки од соодветни специјалисти	
Виша воена школа – Долна Митрополија	универзитетски библиотеки, национални воени институти, авионавигациони прирачници	online	библиографски, документарни и архивски филмови, фотоархиви, авионавигациони речници, прирачници	просто и сложено	инструкции за пребарување, e-learning “World Lecture Hall”	кон сајтови на бугарски универзитети, авионавигациони сајтови	хиперврски ориентирани кон учење	
ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ - Варна	универзитетски библиотеки, национални воени институти	online	библиографски, документарни и архивски филмови	просто и сложено	инструкции за пребарување, e-learning “Cisco academy”	-	-	
Национален воен универзитет „В. Левски“ - Шумен	универзитетски библиотеки, национални воени институти	online	библиографски, документарни и архивски филмови	просто и сложено	инструкции за пребарување, e-училиште	-	учење на дистанца и информациски системи по 37 дисциплини	

УДК 025.45 УДК.01:911.6(497.7)

МАКЕДОНИЈА ВО УДКдипл ек. Јелена Фиданоска,
библиотекар советник

НУБ „Св. Климент Охридски“, Скопје

Откако по осамостојувањето на Република Македонија го реализира барањето за доделување нов УДК број за место за Македонија, НУБ „Св. Климент Охридски“ пристапи кон елаборација на комплетна шема на помошни броеви за Македонија. Причина беше отсуството на детален приказ на Македонија во меѓународниот систем на универзалната децимална класификација, што создаваше тешкотии во УДК нотирањето на одделни нејзини региони и делови.

Шемата во форма на предлог ја подготвија Фиданоска Јелена, Оддел монографски публикации, и Димитров Димитри, Збирка картографија, во консултација со соработници на Институтот за географија при Природно-математичкиот факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје. За да соодветствува на спецификите на обработка според УДК, шемата беше конструирана како комбинација на принципите на географска регионализација на Македонија на д-р Митко Панов и тие на д-р Панче Кировски.

Конзорциумот за УДК во Хаг, од нему познати причини, не ја уважи потребата од проширување на броеви за место за Македонија. Во 2004 год., со цел да ја реализираат оваа идеја, авторите направиле обид да ја остварат на други основи, како граѓанска иницијатива, преку проект на Библиотекарското друштво на Македонија. Разработиле нова шема, според претходно усвоените научни критериуми на географска регионализација на Македонија, и во согласност со нормите на Конзорциумот за УДК во Хаг, афирмирани во годишните изданија на **Extensions and Corrections to the UDC**, во бројните измени и проширувања на помошните броеви за место за голем број земји во светот. Проектот се финализира во НУБ „Св. Климент Охридски“ – Скопје, бидејќи, во завршната фаза, Конзорциумот преку Аида Славиќ задолжена за иновирање на УДК нотациите за Македонија побара помош од Библиотека-та во составувањето на системот броеви за Македонија. Соработката на подготвачите на проектот со Конзорциумот се одвиваше во текот на 2004/2005 година. Беше интензивна и полемична, но продуктивна. Иако актуелно, без исклучок, Конзорциумот применува административна регионализација и шема на УДК нотациите за место, Македонија успеа да

издејствува отстапка од овој принцип, обезбедувајќи прифаќање на својот предлог во целост, што не им успеа на многу земји, и покрај идентичната аргументација (Словенија, Хрватска, Словачка, Чешка, Бразил, Велика Британија).

Новата шема помошни броеви за место за Македонија е публикувана во **Extensions and Corrections to the UDC, n. 27, 2005**.

Верзијата што ја објавува „Библиотекарство“ е онаа што е доставена до Конзорциумот, која воедно, според соработниците од Хаг, г-ѓа А. Славиќ и г. Geoffrey Robinson, е усвоена без корекции или дополнувања, а само форматирана од нивна страна.

Со тоа се апсолвира застапеноста на Македонија со локациски нотации во УДК што, меѓу другото, е и статусен белег на државата.

На тој начин е создадена можност за соодветна УДК класификација на документите за Македонија кои се вклучуваат во меѓународниот протек на библиографски информации. Новиот систем броеви за Македонија во УДК е и основа за подготвување стандарди за унифицирано предметно означување на документи за Македонија. Обезбедувањето поквалитетна содржинска обработка во двата система е од особено значење за промоцијата и презентацијата на националната издавачка продукција како аспект на вкупноста на информациите за Македонија.

(497.7) Macedonia (1991-). Republic of Macedonia

Republika Makedonija

Use alphabetical subdivision A/Z to denote specific municipality

→ (497.17)

(497.71) Povardarie (Vardar zone)

(497.711) Skopje (local unity Grad Skopje, state capital)

including: Aerodrom, Butel, Centar, Čair, GaziBaba, GjorčePetrov, Karpoš, Kisela Voda, Saraj, Šuto Orizari (municipalities)

(497.712) Skopsko (Skopje area)
including: Aračinovo, Čučer-Sandevo, Ilinden, Petrovec, Sopište, Studeničani, Zelenikovo (municipalities)
Class here: Karšijak, Kotorci, Skopska Crna Gora, Skopska Kotlina, Torbešija

(497.713)	Veleško (Veles area) including: Čaška, Gradsko, Veles (municipalities) <i>Class here: Azot, Veleška Kotlina</i>	(497.732)	Svetinikolsko (Sveti Nikole area) including: Lozovo, Sveti Nikole (municipalities) <i>Class here: Ovče Pole (Ovčepolie)</i>
(497.714)	Tikveš (Tikveš region) including: Demir Kapija, Kavadarci, Negotino, Rosoman (municipalities) <i>Class here: Bošava, Demirkapisko, Kavadarečko, Negotinsko, Tikveška Kotlina, Vitačevo</i>	(497.733)	Kočansko (Kočani area) Including: Češinovo, Kočani, Vinica, Zrnovci (municipalities) <i>Class here: Kočanska Kotlina, Viničko</i>
(497.715)	Gevgelisko-Valandovski region (Gevgelija-Valandovo region) including: Gevgelija, Valandovo (municipalities) <i>Class here: Gevgelisko, Gevgeliska Kotlina, Valandovsko, Valandovsko Pole</i>	(497.734)	Pijanec (Pijanec area) Including: Delčevo, Makedonska Kamenica (municipalities) <i>Class here: Delčevsko, Delčevska Kotlina (Pijanečka Kotlina)</i>
(497.72)	Severoistočna Makedonija (Northeast Macedonia)	(497.735)	Maleš (Maleš area) including: Berovo, Pehčevo (municipalities) <i>Class here: Berovska Kotlina, Berovsko, Pehčevsko</i>
(497.721)	Kumanovsko (Kumanovo area) Including: Kumanovo, Lipkovo, Staro Nagoričane (municipalities) <i>Class here: Karadak, Kumanovska Kotlina, Sredorek, Žegligovo</i>	(497.74)	Jugoistočna Makedonija (Southeast Macedonia)
(497.722/.723)	Osogovija (Osogovo region)	(497.741)	Radoviško (Radoviš area) including: Konče, Radoviš (municipalities) <i>Class here: Radoviško Pole</i>
(497.722)	Krivopalanečko (Kriva Palanka area) Including: Kriva Palanka, Rankovce (municipalities) <i>Class here: Slaviško Pole</i>	(497.742)	Strumičko (Strumica area) including: Bosilovo, Novo Selo, Strumica, Vasilevo (municipalities) <i>Class here: Strumičko Pole</i>
(497.723)	Kratovsko (Kratovo area) Including: Kratovo, Probištip (municipalities) <i>Class here: Kratovsko, Probištipsko, Zletovsko</i>	(497.743)	Dojransko (Dojran area) including: Bogdanci, Dojran (municipalities) <i>Class here: Dojranska Kotlina</i>
(497.73)	Bregalnički region (Bregalnica region)	(497.75)	Severozapadna Makedonija (Northwest Macedonia) <i>Class here: Pološki region, Polog (Pološka Kotlina), Derven</i>
(497.731)	Štipsko (Štip area) including: Karbinci, Štip (municipalities)	(497.751)	Tetovsko (Tetovo area) including: Bogovinje, Brvenica, Jegunovce, Tearce, Tetovo, Želino (municipalities)

	<i>Class here: Dolen Polog</i>	(497.774/.775)	Pelagonija
(497.752)	Gostivarsko (Gostivar area) including: Gostivar, Vrapčište (municipalities) <i>Class here: Goren Polog</i>	(497.774)	Bitolsko (Bitola area) including: Bitola, Mogila, Novaci (municipalities) <i>Class here: Bitolsko Pole, Nacionalen park Pelister</i>
(76.76)	Mavrovsko-radički i Debarski region (Mavrovo- Radika and Debar region)	(497.775)	Prilepsko (Prilep area) including: Dolneni, Krivogaštani, Prilep (municipalities) <i>Class here: Mariovo, Prilepsko Pole</i>
(761.761)	Mavrovsko-rekanski kraj (Mavrovo-Reka area) Including: Mavrovo i Rostuše (municipality) <i>Class here: Dolna Reka, Golema Reka, Gorna Reka, Mala Reka, Nacionalen Park Mavrovo, Rekanski kraj</i>	(497.776)	Demirhisarsko (Demir Hisar area) including: Demir Hisar (municipality)
(762.762)	Debarsko (Debar area) Including: Centar Župa, Debar (municipalities) <i>Class here: Debarska Župa, Debarsko Pole</i>	(497.777)	Kruševsko (Kruševo area) including: Kruševo (municipality)
(497. 77)	Jugozapadna Makedonija (Southwest Macedonia)	(497. 78)	Kičevsko i Poreče (Kičevo and Poreče areas)
(497.771/.773)	Ohridsko-prespanski region	(497.781)	Kičevsko (Kičevo area) including: Drugovo, Kičevo, Oslomej, Vraneštica, Zajas (municipalities) <i>Class here: Kičevska Kotlina</i>
(497.771)	Ohridsko (Ohrid area) including: Ohrid (municipality) <i>Class here: Nacionalen Park Galičica, Ohridska Kotlina</i>	(497.782)	Poreče (Poreče area) including: Makedonski Brod, Plasnica (municipalities) <i>Class here: Nacionalen park Jasen</i>
(497.772)	Struško (Struga area) including: Debarca, Struga, Vevčani (municipalities) <i>Class here: Dolna Debarca, Drimkol, Gorna Debarca, Malesija, Struško Pole</i>		
(497.773)	Resensko (Resen area) including: Resen (municipality) <i>Class here: Golema Prespa, Mala Prespa Prespa, Prespanska Kotlina</i>		
(497.774/.777)	Pelagoniski region		

УДК 021.7:027.52(497.7)

МАРКЕТИНГ - ПРОМОТИВНИ АКТИВНОСТИ НА ГРАДСКАТА БИБЛИОТЕКА „БОРКА ТАЛЕСКИ“ - ПРИЛЕП

М-р Наде Караџоска, виш библиотекар
Градска библиотека „Борка Талески“ - Прилеп

Промотивните активности се важна компонента на маркетингот, а целта им е што поуспешно да го извршат процесот на размена на производите и вредностите. Како синтеза на многуте дефиниции, Јосип Судар истакнува дека под промотивни активности односно промоции се подразбира „сплет на различни активности со кои организациите комуницираат со поединци, групи, или со јавноста во форма на лични и групни пораки заради ускладување на меѓусебните интереси и потреби“.¹

Како маркетинг активности кои влегуваат во овој промотивен сплет, во секој случај, треба да ги издвоиме следните:

1. односи со јавноста,
2. публицитет,
3. пропаганда,
4. други форми.²

1.Односи со јавноста

Односите со јавноста (public relation), се дефинираат како свесно, планирано и трајно настојување на библиотеката да изгради меѓусебно разбирање и доверба со јавноста.

Всушност, се работи за:

- соработка со јавноста,
- работа за јавноста,
- работа во јавноста.³

Покрај оваа дефиниција, односите со јавноста се дефинираат од различен аспект, но дефинициите се слични во определувањето карактерот и целта на тие активности. Интернационалното здружение за односи со јавноста (ИПРА) во 1964 ја дало следна-

1. Josip Sudar, 1979, Промотивни активности на здружениот труд на пазарот, Загреб, стр.12, цитирано од Pavao Kobaš, str. 115.
2. Pavao Kobaš, 1985, "Marketing u bibliotečno-informacionoj delatnosti", Orašje, str. 116.
3. Дора Сечик, 1998, Информациски услуги во библиотека, НУБ „Св. Климент Охридски“ Скопје, стр. 127.

та дефиниција: „Односите со јавноста се планирана трајна управувачка функција. Целта е приватните или јавните организации или институции да стекнат и одржат разбирање, наклонетост и поддршка во сите кругови со тие доаѓаат во допир или постои можност да дојдат.“⁴

Поимот **јавност** е тешко да се одреди во целост, но во основа разликуваме потесна и поширока јавност. За **потесна јавност** се сметаат библиотеките и библиотекарите, издавачите, книжарите и корисниците. За **поширока јавност** - органите на државната управа, установите, стручните организации, претставниците на јавните гласила и на други граѓани, односно претставници на потенцијалните корисници.

Конкретно, се работи за три основни цели со кои во потесната и пошироката јавност сака да се постигне следново:

- претставниците на власта, на државата или локалната управа да се уверат дека библиотеките се општествено корисни, за истите да се зложат за обезбедување средства за набавка на библиотечен материјал, опрема и слично.
- во широките општествени слоеви да се создаде позитивна клима за библиотеките.
- библиотечните работници да се запознаат со плановите и визиите на библиотеката.⁵

Библиотеките се институции каде целокупната дејност е свртена кон најшироката јавност, а нивна задача е своите услуги да ги направат достапни за ској жител. Тоа, всушност, е негување на односите со јавноста и постигнување свесност на сите жители за значењето на библиотеката како и корисноста од нејзините услуги. Во односите со јавноста, библиотеките можат да користат најразлични средства; мас-медиуми (сите печатени работи, РТВ, филм), телефон, писмо, изговорен збор во меѓусебни контакти, надворешни информации (плакати, плочи, светлечки реклами, изложбени плакати) инсерти во печатот и на телевизија и др.⁶

Секоја библиотека, во зависност од своите можности, планира своја програма или форми за јавно дејствување. Најчести форми на јавно дејствување на библиотеките се:

- организирање групни посети на библиотеката, запознавање со одделни служби, излагања за новите активности и слично;
  - разговори, дискусии, предавања, трибини;
  - написи во весници, огласи;
  - писмено обраќање до поединци (рекламирање, покани за зачленување);
4. Pavao Kobaš, n.d., str.117.
  5. Дора Сечик, н.д. стр.127.
  6. Дора Сечик, н.д. стр.127.

- брошури, годишни извештаи и слично;
- плакати, летоци и друг рекламен материјал, радио и ТВ презентации (репортажи, интервјуа, прикази на манифестации)⁷

Изложби во библиотеката. Тоа е најчесто користена форма на

работа со јавноста. Преку нив се врши и популаризација на библиотечниот материјал. Обично се организираат по повод некој настан, личност и слично и можат да бидат:

- тематски (по одредена тема, содржина),
- јубилејни (се организираат по повод некој јубилеј),
- изложбинановопристигнатбиблиотеченматеријал.

Овие јавни манифестации се организираат редовно, по однапред утврдени датуми или повремено како придружни манифестации на некои други презентации, промоции, конгреси, дискусии и слично. Организирањето на изложбите бара максимално анагажирање а и значителни финансиски средства. Имајќи предвид дека изложбите сепак се една дополнителна активност, библиотеките треба добро да оценат што и во која мера е потребно и корисно за нив самите и за јавноста.

Во Градската библиотека „Борка Талески“ - Прилеп, изложбите, како форма на работа со јавноста, се многу често застапени, а во последно време, се организираат и изложби на странска литература (англиска, француска, германска) во соработка со странските амбасади и културни центри. Посетителите на изложбите во Библиотеката стапуваат во непосреден контакт со публикациите односно со фондот на библиотеката што, всушност, претставува и една од формите на привлекување нови членови.

Промоции на книги. Промоциите на книгите се една од најприменуваните форми на работа со јавноста, а со нив се популаризира и библиотечниот материјал што го има библиотеката.

Во Градската библиотека „Борка Талески“, во рамките на нејзината дејност, често пати, се одржуваат промоции на книги иако за оваа форма на работа се потребни дополнителни финансиски средства, кои во последните години изостануваат.

Литературни читања. Како форма за популаризирање на книгата, се посебно значајни и интересни. На нив најчесто настапуваат познати домашни писатели и поети кои ги читаат своите творби и ги запознаваат присутните со дел од своето творештво. Во Библиотеката „Борка Талески“ - Прилеп вакви литературни читања се организираат по повод некои јубилејни одбележувања или годишнини.

7. Pavao Kobaš, n.d., str.119.

2. Публицитет-популарност

Во секојдневниот речник, публицитетот значи објавување на вести за нешто или некого. Од аспект на маркетинг промоциите, публицитетот значи планирано неплатено објавување на вести во различни средства за јавно комуницирање.

За општествените дејности во кои спаѓа и библиотечната, овој облик на промоција е многу значаен, позначаен дури и од економската пропаганда, и тоа не само затоа што е бесплатен туку и затоа што се работи за дејности од посебен интерес за широката јавност која од овие дејности очекува непристрасни експертски критики во мас-медиумите.

За библиотеките публицитетот е многу важен затоа што промовирањето на книгите и читањето се од општ општествен интерес. Ова упатува на потреба од иницирање низа активности во библиотеката што се од особен интерес за вкупноста на нејзиното функционирање.

3. Пропаганда

Пропагандата како елемент на маркетингот ја обработувале многу автори кои настојувале да ја анализираат од различни аспекти. Општо, терминот **пропаганда** означува „организирано ширење на одделни идеи, принципи и доктрини со помош на вистинити или лажни аргументи, со цел да се придобијат поединци или групи на луѓе да бидат носители на тие идеи“⁸

Вака широко сфатен, поимот **пропаганда** може да се примени на сите подрачја на човековиот живот. За испраќње на своите пропаганди пораки, библиотеките може да се користат со следните пропагандни средства класифицирани по нивните технички карактеристики:

- огласи и репортажи,
- економско пропагандни средства (меморандум, обвивка, работна карта, годишни извештаи и слично),
- непосредни пропагандни средства (пропагандно писмо, леток, каталог, проспект, брошура, списание и слично),
- репрезентативни (покани, програми, честитки, календари и слично),
- надворешни пропагандни средства (плакат, плоча (статична или динамична), светлосни пропагандни средства (пропаганден филм, поучен филм и слично),
- акустични пропагандни средства (говор, пропа-

8. Дора Сечиќ, н.д. стр.132.

гандна песна, магнетофонска лента, или касета),
 - современа компјутерска технологија (интернет, ЦД-РОМ и слично),
 - други пропагандни средства (награди, средства за освежување и слично).⁹

UDC 021.7:027.52(497.7)

Summary

MARKETING PROMOTIVE ACTIVITIES IN THE PUBLIC LIBRARY “BORKA TALESKI” – PRILEP

Mrs. Nade Karadzoska, senior librarian
 Public library “Borka Taleski” – Prilep

4. Други форми

Библиотеките мораат да го унапредуваат пласманот на своите услуги и производи и затоа покрај досега спомнатите облици на промоции (осноси со јавноста, публицитет и пропаганда) тие треба да користат и други форми на маркетинг активности кои ќе отворат поголеми можности за начинот на користење на фондовите и услугите во библиотеките. Овие форми се неисцрпна категорија затоа што се менливи со текот на времето а се приспособуваат согласно со влијателните фактори.

In order to do their job more successfully, the public librarians, should encourage their permanent and potential users to use all the services that is the use of a very important marketing element-a marketing promotive activities. Besides the fact that the library promotion has already been developed traditionally, in this area not all the experiences that come from the marketing practise in the manufactural as well as the nonmanufactural activities are used.

9. Добри Петровски, 1998, Библиотекарство, Универзитет „Св.Климент Охридски“ Факултет за учители и воспитувачи, Битола, стр.21

**WINDOWS ПЕРСОНАЛНИТЕ
КОМПЈУТЕРИ ПРОТИВ
X ТЕРМИНАЛИТЕ:
СПОРЕДБА НА ТРОШОЦИТЕ
(четврток, 30 септември 2004 г.)**

Салвадор Пералта, систем администратор

Библиотека „Марк О. Хатфилд“ на
Универзитетот Вилијамет, Салем, Орегон

*Еве што откри една универзитетска
библиотека кога направи споредба на
хардверските и софтверските трошоци.*

Библиотеката „Марк О. Хатлфилд“ на Универзитетот Вилијамет од 1995 година користи вмрежени X (икс) терминали во своите компјутерски околии за вработените и корисниците. Првобитните работни станици беа NCD и Tektronix тенки клиенти, но во текот на последните две години овие системи ги заменивме со рециклиран хардвер од персонални компјутери кои инаку беа планирани да бидат заменети.

X терминалот се разликува од самостоен персонален компјутер по тоа што X терминалите се потпираат на мрежен компјутерски модел во кој апликациите, како што е работната околина (менџерот со прозорци), веб прелистувачот и канцеларискиот пакет, се сместени и работат на централен апликациски сервер лоциран некаде во мрежата. Апликацискиот сервер вообичаено работи на јаки серверски машини, оставајќи им на терминалските работни станици потривијални задачи како одговор на внесот од периферните уреди, како што се тастатурата и глумчето, и цртањето графика на мониторот.

Библиотеката „Хатфилд“ моментно има 25 вакви X терминалски системи поставени како специјализирани компјутери за вработените и јавни компјутерски станици од типот на киоск. Тие се поврзани со два апликациски сервери за X работни станици базирани на x86-базиран PC серверски хардвер на кој работи Red Hat Enterprise Linux, Xfree86, XDM, околината GNOME 2.4 и веб прелистувачот Mozilla.

Оправданост

Во јавните компјутерски околии, моделот на централизиран мрежен компјутерски систем има неколку предности над традиционалните самостојни работни станици заради тоа што:

- Овозможува алтернатива без трошок наспроти скапите пакети за испорака и клонирање на работни околии, како што е Symantec Ghost, бидејќи нов софтвер се додава само на една машина, наместо да се испорача и да работи на секоја одделна работна станица.

- Овозможува централизирана околина која е супериорна во однос на самостојните компјутери за правење на заштитни копии и одржување на корисничките податоци, како и на приватните податоци на компанијата.

- Им овозможува на институциите да одржуваат хомогени, флексибилни софтверски околии дури и на хардверот на персоналните компјутери набавени пред повеќе години.

- Го продолжува животниот век на хардверот на персоналните компјутери, создавајќи вкупно намалување на инвестициите во нов хардвер.

- Не е подложен на Windows-базирани вируси и софтвери за шпионирање. Потребните заштитни закрпи треба да се применат само на еден систем со цел да се ажурираат повеќе системи.

Споредба на трошоците за хардвер

Од око, хардверот на персоналните компјутери во оваа институција се рециклира од системот по пет до шест години. Производителите на хардвер и софтвер препорачуваат набавка на секои три години. Трошоците за замена на 25 работни станици поставени во нашите разновидни лаборатории и работните станици на вработените со нови персонални компјутери изнесуваат, грубо пресметано, 25,000 УСД.

Наместо тоа, го заменивме Windows со Linux на персоналните компјутери кои се стари шест и повеќе години и ги задржавме тие системи во служба. Како додаток на намалувањето на трошоците за набавка на нов хардвер и софтвер, е и продолжувањето на враќањето на инвестицијата за хардверот што веќе е набавен.

Бидејќи овие системи се отстранети од служба, нема дополнителни влезни трошоци за хардвер (на персонални компјутери). Ова буквално се системи кои инаку би биле фрлени.

Наместо набавка на нови персонални компјутери, правиме набавка на серверски хардвер со циклус од четири години. Историски, еден двопроецорски x86 систем може да поддржува апликации најмногу до 25 X терминали. Со прифаќање на овој модел го продолживме животниот циклус на нашите застарени работни машини од седум на десет години, и сеуште можеме да работиме со тековните апликации, вклучувајќи современи работни околии, затворени Java апликации, Веб прелистувачи и канцелариски софтвер.

Споредба на трошоците за хардвер

- Модел на персонален компјутер: 25 нови персонални компјутери секои три до шест години.
- Модел на Linux X Терминал: Два нови апликациски сервери (на серверски машини) набавени на секои четири години со двегодишна доградба. Додавање на рециклирани персонални компјутери штом станат достапни.

Табела 1. Споредба на трошоци за циклусот на набавка на хардвер во тек на 15 години

Година	3-години	6-години	10-години
1995	\$ 25.000	25.000	27.000
1996	-	-	-
1997	-	-	2.000
1998	25.000	-	-
1999	-	-	2.000
2000	-	-	-
2001	25.000	25.000	2.000
2002	-	-	-
2003	-	-	2.000
2004	25.000	-	-
2005	-	-	2.000
2006	-	-	-
2007	25.000	25.000	2.000
2008	-	-	-
2009	-	-	2.000
Вкупно:	\$ 125.000	75.000	41.000

Споредба на трошоците за софтвер

- Лиценци за Windows: Windows 25.000 УСД (приближно); Symantec Ghost 1,700 УСД (+525 УСД годишно); Symantec Antivirus 1,544.25 УСД (+ 525 УСД годишно)
- Linux: годишна претплата за сервер 50 УСД, почнувајќи од 2003 г.

Табела 2. Споредба на трошоци за циклусот на набавка на софтвер во тек на 15 години

Година	3-години	6-години	10-години
1995	\$ 5.744,25	5.744,25	79,99
1996	1.050	1.050	-
1997	1.050	1.050	-
1998	3,550	1.050	-
1999	1.050	1.050	79,99
2000	1.050	1.050	-
2001	3.550	3.550	-
2002	1.050	1.050	-
2003	1.050	1.050	100
2004	3.550	1.050	-
2005	1.050	1.050	-
2006	1.050	1.050	-
2007	3.550	3.550	100
2008	1.050	1.050	-
2009	1.050	1.050	-
Вкупно:	\$ 30.444,25	25.444,25	259,98

Споредба на времето за администрирање

Врз основа на нашето искуство во текот на изминатите осум години опслужувајќи ги лабораториите со персонални компјутери и оние со X терминалите, проценивме дека ќе вработиме и задржиме ист број на администраторски и технички персонал за да го сервисира овој број на системи, без разлика дали се тие базирани на Windows или Linux.

За време на 2003 година и досега во 2004 година, во секој случај, видовме драматичен пораст на времето потрошено за закрпување на Windows системите и отстранување на софтвери за шпионирање, рекламирање и вируси од незакрпените системи и повторно пресликување на сликите на ОС (оперативните системи). Овој пораст го претставува времето потрошено на овие задачи што може во иднина драматично да ги зголеми нашите трошоци за администрирање.

Што се однесува до инсталацијата и одржувањето на персоналните компјутери со Windows, неделните рачни процеси вклучуваат чистење на стари податоци од примарните системи за пресликување, градење на три ажурирани слики за пресликување на работните станици со ажурирања на Windows, A/B (антивирус) и антирекламните софтвери. Потоа следи автоматизирано ставање на сликите на работните станици. Вкупното време потрошено за ова е три часа, двапати неделно.

За Linux X терминалите, нема потреба за пресликување или ажурирање на сликите. Примарната работа вклучува поправка на лош хардвер кога се врши инсталација на старите системи и поставување на секој систем како X работна станица. Ова одзема два часа по новоинсталирана работна станица. Нова инсталација на апликацискиот сервер бара 16-20 часа за да се постави и комплетира префлувањето на апликациите.

Заклучок

Не земајќи ги предвид трошоците за администрирање, 15-годишните трошоци за 25 Linux системи во лабораториска околина се проценува дека изнесуваат 41.359 УСД, наспроти сумата од 100.000 до 155.000 УСД за Windows персонални компјутери кои ја вршат истата функција. Иако овие проценки се базираат на груби проценки на трошоците, вкупните трошоци за поставување на хардвер и софтвер, заедно со покусот вкупно време потрошено на администраторски задачи, создаваат значителни заштеди на трошоците за подолги циклуси на искористување во нашата работна околина.

Превод од англиски:
Жаклина Ѓалевска, НУБ „Св.
Климент Охридски“ Скопје

**БИБЛИОГРАФСКИОТ ЦЕНТАР
НА НУБ „СВ. КЛИМЕНТ
ОХРИДСКИ“ – СКОПЈЕ
(ИСТОРИЈА И ТЕКОВНО РАБОТЕЊЕ)**

Елизабета Стоименова, виш библиотекар
Народна и универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“ – Скопје

Дејностите на денешниот Библиографски центар се востановени во 1949 год. во форма на посебна организациска единица (служба) на, во тоа време, Народната библиотека на НР Македонија, Скопје. Оттогаш бележи развојно опстојување.

Центарот работи согласно меѓународните стандарди за национални библиографии. Се подготвуваат следните македонски национални библиографии:

1. *Македонска тековна библиографија во три серии:*
  - 1. серија Монографски публикации
  - 2. серија Статии и прилози
  - 3. серија Сериски публикации
2. *Библиографија Македоника:*
  - Македоника – библиографија
  - Македоника – информативен билтен
3. *Ретроспективна библиографија*
4. *Специјални библиографии*

Клучни зборови: *Национална библиографија, Македонија, Библиографски центар*

Првиот библиографски прилог во Македонија се појавува во периодот на Преродбата. Македонскиот преродбеник, велешанецот Јордан Хаџи Константинов-Џинот оставил голем број библиографски записи за македонската книга и културно – просветните прилики во Македонија во XIX век. Тој се појавува на страниците на „Цариградскиот вјестник“ со голем број списоци на книги и ракописи. Подоцна се правени инцидентни обиди на одделни научници за создавање библиографски прегледи за македонското книжно богатство во XIX и почетокот на XX век.

Сè до формирањето на Народната библиотека како национална институција која организирано и систематски се занимава со подготовка на национална библиографија, во Македонија немало

услови за развој на библиографската дејност. За вршење таква дејност на територијата на денешна Република Македонија, во 1949 год. формирана е посебна организациска единица во Народната библиотека на НР Македонија.

Според законските обврски, подготовката и издавањето Македонска национална библиографија е една од основните задачи на Народната и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје.

Во Библиографскиот центар се обработува библиотечен материјал за три вида национални библиографии на Република Македонија: Македонска тековна библиографија, Ретроспективна библиографија, Библиографија Македоника како и други специјални библиографски изданија.

Македонска тековна библиографија

Од особено значење за комплетноста, подготвувањето и печатењето на Македонската тековна библиографија (МТБ) се: основањето на Народната библиотека – Скопје ; Одлуката на АСНОМ за задолжително доставување по еден примерок од целокупната издавачка продукција печатена на територијата на НРМ на Народната библиотека во Скопје, донесена на 18.01.1945 г.; Првото советување на библиотечните работници на Југославија, одржано во Белград 1949 година, на кое се донесени препораки за организирање библиографски служби во рамките на националните републички библиотеки во ФНРЈ, а подоцна и одржувањето на Меѓународната конференција за унапредување на библиографските служби, Париз 1950 година, организирана од УНЕСКО.

Македонската тековна библиографија се подготвува врз територијален принцип, од издадени публикации на територијата на Република Македонија, без оглед на јазикот и писмото на кој се публикувани, а се доставени како македонски задолжителен примерок во НУБ „Св. Климент Охридски“.

Во 1951 год. е издадена првата националната македонска библиографија под наслов: „Македонска библиографија од ослободувањето до крајот на 1949 год.“. Во неа се опишани документи издадени во периодот од 1944 до 1949 год. Првиот дел содржи „Книги, брошури, музикалии и албуми“, а вториот – „Статии од списанија“ и застапени се 1.439 библиографски единици. Библиографската граѓа вклучена во оваа свеска е поделена во 9 групи според областите и науките, а внатре во групите единиците се средени азбучно. Секоја свеска содржи предговор, корпус, именски регистар, список

на употребени скратеници и содржина.

Во следниот том (за 1950/51 год.), библиографските единици се подредени според групите на УДК (Универзална децимална класификација), а во рамките на групите се средени азбучно. Во периодот од 1950 до 1971 год., Македонската тековна библиографија излегува во двегодишни свески. Од 1970/71 година серијата се проширува со содржини од зборници, годишници, полиграфски литературни дела и др.

Од 1972 год. се подготвуваат две свески: свеска за монографии и свеска за статии од сериски публикации. Во 1978 год. Народната и универзитетска библиотека „Климент Охридски“ пристапува кон усвојување нова концепција за Македонската тековна библиографија согласно препораките на Меѓународниот конгрес за национална библиографија (Париз, 1977) потврдена и дополнета со нови барања во документи на УНЕСКО.

Од 1980 год., според препораките на 46-тата секција на ИФЛА, Манила, во МТБ се вклучуваат и ракописните докторски дисертации одбранети во Република Македонија.

Од 1990 год., библиографијата се објавува со програмската подршкана КОБИСС (COBISS - Kooperativni online bibliografski sistem in servisi).

Од 1979 год. до денес, Македонската библиографија се подготвува во 3 серии и тоа:

1. серија Монографски публикации (две свески годишно),
2. серија Статии и прилози (четири свески годишно),
3. серија Сериски публикации (една свеска годишно/двегодишно).

Македонска тековна библиографија – 1. серија Монографски публикации базира на територијалниот принцип, односно врз основа на обработениот македонски задолжителен примерок. Таа вклучува наслови на монографски публикации без селекција. Двете свески ја опфаќаат примената едногодишна книжна продукција во НУБ. Во неа се вклучуваат монографски публикации, географски карти, албуми, музикалии, ликовни дела и друг вид библиографска граѓа, издадени на територијата на Република Македонија, како и публикации од македонски издавачи кои се печатени надвор од Република Македонија.

Македонска тековна библиографија – 2. серија Статии и прилози содржи библиографска граѓа печатена во сериски публикации, како и во дел од монографските (зборници, конгреси, симпозиуми, советувања и др. научни и стручни собири). Оваа

библиографија има селективен карактер, а селекцијата се врши на две нивоа. Првата е при изборот наслови сериски публикации за изворници, а втората – при избор на статии и прилози од избраните наслови сериски публикации. Критериум за двете нивоа на селекција е научната, стручната и уметничката вредност на статиите. Притоа, целосно се застапени прилозите од научните и стручни списанија, селективно од научно-популарните и од списанијата за деца, а не се ексцерпираат содржини од публикации наменети за забава, весници, училишни и фабрички билтени и слично.

Македонска тековна библиографија – 3. серија Сериски публикации содржи наслови на сериски публикации издадени во тек на една календарска година. Како дел од тековната национална библиографија, и оваа серија се подготвува според територијалниот принцип. Во неа без селекција се вклучуваат наслови на сериски публикации (списанија, весници, зборници, годишници, билтени, алманаси, фабрички билтени и др.).

Оттука, евидентно е дека преку следењето и регистрирањето на монографските публикации, на статиите и прилозите и на насловите сериски публикации, на македонската и светска јавност и се овозможува увид во издавачката дејност на Република Македонија.

Библиографија „Македоника“

Библиографијата „Македоника“ е посебен дел од националната македонска библиографија која содржи податоци за публикации издадени надвор од границите на Република Македонија, при што е задоволен еден од следните критериуми:

- авторот да е Македонец или граѓанин на Република Македонија;
- објавени странски трудови за Македонија во нејзините етно-географски граници третирана од било кој аспект, за македонскиот народ и Македонците поединци, македонските национални заедници, малцинствата и етничките групи во странство;
- објавени или преведени трудови од Македонци кои живеат и творат во странство, без оглед на предметот што го третираат, а се напишани на македонски или туѓ јазик;
- трудови на автори од македонските малцинства и етничките групи напишани или преведени на изворен или туѓ јазик.

Со истражување и библиографска обработка

на публикациите за „Македоника“ се започнува од 1969 год., а кадровски оваа организациска единица се екипира во 1972 година. Истата година отпочнува обработката на две серии од „Македоника“: Југословенски публикации за Македонија (ЈПМ) и Странски публикации за Македонија (СПМ).

Првата свеска, од првата серија на „Македоника“ е излезена од печат во 1985 год. Од неодамна се започна со подготовка на Национална библиографија на Македонија – „Македоника“ и публикацијата „Македоника – информативен билтен“. За Библиографијата и Билтенот се користат изворите: национални библиографии на монографски и сериски публикации, специјални библиографии од Балканските земји, он лајн бази на податоци, каталози од разни издавачки куќи и други информативни средства.

Националната библиографија „Македоника“ вклучува библиотечна граѓа, примена во НУБ, која ги задоволува горенаведените критериуми.

Крајната цел на овие две публикации кои излегуваат тековно е да се анимира интересот кон севкупната македонска културна историја, наука и уметност, стопанството и целокупниот општествен и политички живот и да се овозможи информациите да се достапни до заинтересираните корисници како во Република Македонија така и во светот.

Ретроспективна библиографија на Македонија

Македонската национална ретроспективна библиографија го презентира вкупното печатено македонско книжно наследство создавано односно публикувано на етничко-географската територија на Македонија до 1944 год. од областа на науката, стопанството, образованието, политиката, историјата, книжевноста, и др.

При составувањето национални ретроспективни библиографии се применуваат принципите: територија, јазик, автор, содржина. Во случајот со Македонската, не секогаш можат доследно да се применат заради фактот што, голем дел од културното наследство на македонскиот народ е создавано на туѓи јазици и на територија на други држави.

Ретроспективната библиографија на Македонија до 1944 год. се обработува и публикува во три сегменти:

- Ретроспективна библиографија на Македонија – монографски публикации,
- Ретроспективна библиографија на Македонија – сериски публикации,

- Ретроспективна библиографија на Македонија – статии и прилози

Првата ретроспективна библиографија на Македонија со наслов **Ретроспективна библиографија на Македонија – книги / составувач Васил Хаџи Кимов** публикувана е 1970 година од Народната и универзитетска библиотека. Во Библиографијата се застапени монографски публикации почнувајќи од првиот наслов на првата македонска книга „Часослов“, печатена во Венеција 1566 год., до 1944 год.

Второто библиографско издание: „Ретроспективна **библиографија на Македонија – сериски публикации**“ е публикувано 1993 година. Библиографиите на статии и прилози од сериските публикации се презентирани преку библиографските изданија: „Јужна Србија“: *статии и прилози (1922-1925)* публикувана 2000 год; „Јужен преглед“: *статии и прилози (1927-1939)* публикувана во 2001; „Гласник скопског научног друштва“: *статии и прилози (1925-1940)* (во обработка).

Специјални библиографии

Специјалните библиографии ја дополнуваат богатата библиографска дејност што Народната и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“ – Скопје ја негува и развива од формирањето.

Овој бид библиографии се подготвуваат според актуелните потреби и активности и се публикуваат повремено со солидна концепциска осмисленост т.е.: по одредени поводи и настани, а за нивно достоинство одбележување: значајни датуми од културното и историското минато на македонскиот народ (јубилејни библиографии); за афирмирање на творештвото на поединци (персонални библиографии); на одделни теми (тематски библиографии).

Потврда за ова се првите библиографски трудови на основоположниците на библиографирањето Нада Петрова и Васил Хаџи Кимов: „Македонската поезија од Кочо Рацин до денес“ (1962); „НУБ во македонската книга“ (1964); „Гоце Делчев“ (1964) – прва персонална библиографија.

Посебно специјално библиографско издание е подготвувањето библиографија на весникот „Нова Македонија“ - *статии и прилози, 1944-1950 година*. Библиографската граѓа е поделена во свески. Секоја свеска опфаќа период од една календарска година. Досега се публикувани: „Нова Македонија“ : библиографија на статии и прилози, Кн. 1, 1944/1945 (публикувана 1998); „Нова Македонија“ : библиографија на статии и прилози, Кн. 2, 1946 (публикувана 1998); „Нова Македонија“ : библио-

графија на статии и прилози, Кн. 3, 1947 (публикувана 1999); „Нова Македонија“ : библиографија на статии и прилози, Кн. 4, 1948 (во обработка); „Нова Македонија“ : библиографија на статии и прилози, Кн. 5, 1949 (во обработка); „Нова Македонија“ : библиографија на статии и прилози, Кн. 6, 1950 (во обработка).

Поголем број специјални библиографии се објавени по повод одбележување на важни историски настани или јубилејни чествувања. Такви се библиографиите: „Светозар Марковиќ низ картотеките на НУБ“ (1975) – по повод стогодишнината од смртта; „Јосип Броз Тито“ (1977) – по повод осумдесет и пет години од неговото раѓање; „КПЈ-СКЈ и КПЈ-СКМ“ (1919-1979); „Библиографија на Митко Зафировски“ (1983) – по повод десет годишнината од смртта; „НОВ и Револуцијата до 1979 година во Македонија“ (1981); „Библиографија на изданијата на НУБ „Климент Охридски“ : 1951-1987 (1987); „Македонија на карти“ (1987); „Библиографија на македонската ликовна уметност“ кн. 1 – од предисторијата до крајот на 20 век (1989); „Библиографија на изданијата на НУБ „Климент Охридски“ од основањето до 1989 год (1989); „Библиографија на македонската книжевност преведена во странство до 1985 година (1990); „Библиографија на македонската ликовна уметност“ кн. 2 – од крајот на 19 век до 1980 год. (1990); „Библиографија на библиотечната литература во НУБ „Климент Охридски“ (1991); „Библиографија на македонската ликовна уметност“ кн. 3 од предисторијата до крајот на 19 век (1996); „Гоце Делчев : 1903-2003 : библиографија“ (2003); „Никола Карев : 1905-2005 ; Даме Груев : 1906-2006 ; Јане Сандански : 1915-2005 : библиографија“ (2005); „Стале Попов : 1965-2005 : библиографија“ (2005).

Библиографскиот центар врши обработка според: *Pravilnik i priručnik za izradu abecednih kataloga. Prvi dio: „Odrednice i redalice“* / Eva Verona; *Pravilnik i priručnik za izradu abecednih kataloga. Drugi dio: „Kataložni opis“* / Eva Verona; *Упатства за примена на ISBD-и во описот на составните делови; Библиографска обработка на составните делови според ISBD-и : прирачник* / Елизабета Стоименова.

Содржински, библиографската граѓа вклучена во Македонска библиографија се обработува по системот УДК (Универзална децимална класификација). Библиографијата е структурирана според стручните групи на УДК, а во рамки на групите библиографските единици се подредени азбучно. Библиографските единици во свеските од една календарска година се со продолжена нумерација, се изработу-

ваат автоматизирано на сметач и секоја од нив содржи идентификациски број. Секоја библиографска единица се опишува и предметно (определница со/без подоопределница). Исписот се врши со програмска поддршка на COBISS (Kooperativni online bibliografski sistemi in servisi) којшто го одржува IZUM (Univerzitetni institut informacijskih znanosti – Maribor).

Свеските од 3-те серии содржат: регистар на автори (кириличен и латиничен); предметен регистар; регистар на наслови, регистар на издавачи, регистар на печатници, ИСБН регистар и регистар на библиографски извори.

Регистарот на автори содржи имиња на лица кои учествувале во духовното создавање на содржините, како и имиња на автори застапени во библиографската забелешка. Тој е подреден азбучно, застапени се сите форми на имињата кои се упатуваат на единствената именска определница.

Предметниот регистар информира за темата/содржината на библиографската единица. Тој се формира по одредени поими или предмети искажани преку определници. Темата или предметот можат да се искажат со една или повеќе определници кои може да се дообјаснат со подоопределници. При подготовката на Предметниот регистар се користи искуството на НУБ „Св. Климент Охридски“ – Скопје и прирачниците : *Предметен опис и предметен каталог* / Зорка Чекичевска и Јелена Фидановска; *Правила за дефинирање предметног содржаја докумената* / Лилјана Ковачевиќ, Софија Тодоровиќ; *Правила за израду предметног регистра библиографије књига и чланака* / Невенка Скенџиќ и *Предметни каталог у библиотеци општег типа* / Дивна Глумац.

Регистарот на наслови ги содржи сите главни стварни наслови на библиографските единици и е подреден азбучно.

ИСБН регистарот содржи ИСБН кодови според меѓународен систем за идентификација на издадени публикации.

Регистарот на библиографски извори содржи библиографски опис на сериски публикации според стандардот ISBD(S) (Меѓународен стандарден библиографски опис на сериски публикации и низи публикации) и монографски публикации опишани според стандардот ISBD(M) (Меѓународен стандарден библиографски опис на монографски публикации).

Библиографскиот центар има и едукативна функција при усовршувањето на стручниот библиотекарски кадар (библиографски опис, класификација според УДК, предметизација и др. библиографски процеси) во Библиотеката и во останатите библиотеки во Република Македонија.

Со својата активност и квалитет во работењето, Центарот се повеќе се приближува до европските критериуми, стандарди и мерила на таквиот опис, до современото библиотечно работење.

Денес, службата Библиографски центар има 16 вработени (2 магистри; 12 со ВСП, 2 со ССС), а од стручните звања – 3 виши библиотекари. Сите овие библиотечни работници функционираат тимски и продуцираат значајна библиографска дејност од голема важност за културата, науката и образованието на Република Македонија.

BIBLIOGRAPHIC CENTRE IN NATIONAL AND UNIVERSITY LIBRARY “ST.KLIMENT OHRIDSKI“ -SKOPJE (HISTORY AND CURRENT WORKING)

Elizabeta Stoimenova, senior librarian
National and University Library „St.
Kliment Ohridski“ – Skopje

Macedonian Bibliography is publisher of the following publications:

- The Current Macedonian Bibliography
- Bibliography „Macedonika“
- Retrospektive Bibliography of Macedonia
- Special Bibliographic publications

Key words: *National Bibliography, Macedonia, Bibliographic Centre*

Бр. 106/03.07.2006 год.

ЗАПИСНИК
ОД 33. РЕДОВНО СОБРАНИЕ
НА БИБЛИОТЕКАРСКОТО
ДРУШТВО НА МАКЕДОНИЈА
КУМАНОВО, 15. ЈУНИ, 2006 ГОД.

Врз основа на член 23, став 1, алинеја 2 од Статутот на Библиотекарското друштво на Македонија, а согласно одлуката на Извршниот одбор од 31.05.2006 год., 33. редовно собрание на БДМ беше свикано од Претседателот на БДМ.

Собранието се одржа во Центарот за култура „Трајко Прокопиев“ во Куманово. Присуствуваа околу 100 членови, претставници на библиотеките од РМ.

Собранието работеше по следната програма:

10:30 ч. Отворање на Собранието и поздравни обраќања;

10:50 ч. Избор на работно Претседателство;

11:00 ч. Принципи на функционирање за единствениот библиотечно-информациски систем (излагање на Зорка Чекичевска);

11:15 ч. Основи на Предлог националната стратегија на развој на библиотекарството во Република Македонија (излагање на Јелена Петровска);

11:30 ч. Дискусија по двете излагања;

11:45 ч. Врачугање на Плакета и повелба на добитниците на Наградата „Климентова повелба“ 2006 год.;

12:00ч. Презентација на Web страницата на БДМ.

12:20-12:50 ч. Пауза

13:00 ч. Извештај за работата на БДМ во мандатниот период мај 2004-мај 2006 год. (подносител: Зорка Чекичевска);

13:15 ч. Финансиски показатели за работењето на БДМ во мандатниот период мај 2004-мај 2006 год. (подносител: Зорка Чекичевска);

13:30 ч. Дискусија

13:45 ч. Избор на членови на Извршниот одбор и членови и заменици на Комисијата да доделување на Наградата „Климентова повелба“.

По прогласувањето на Собранието за отворено, Претседателот Зорка Чекичевска ги поздравил присутните, а посебно Градоначалникот на Општина

Куманово, претставникот на УНДП (Проект „Пријателски библиотеки за сите“) и домаќинот на Собранието Народната библиотека „Тане Георгиевски“ Куманово. Заблагодарувајќи им се на домаќините таа изрази уверување во успешната работа на Собранието.

Следеше обраќање до Собранието од страна на директорката на Библиотеката од Куманово, па поздравниот говор на Градоначалникот кој го искажа задоволството од соодветноста на оваа активност на Друштвото со Програмата „Град на културата на РМ“ која оваа година се одржува во Куманово.

Работниот дел на Собранието започна со избор на **Работно претседателство**: Зорка Чекичевска, Наде Караџоска, Владимир Кочоски, Наде Ивановска и Снежана Голомеова.

Следна активност беше излагањето на Претседателот Чекичевска за **принципите на функционирање за единствениот библиотечно-информациски систем на РМ**.

Не запоставувајќи ги достигнувањата, таа ги допре основите на проектот за тој систем и неговото спроведување проблематизирајќи ги прашањата за: финансирање, софтвер, менаџирање, регионални подпроекти, односи со ИЗУМ, човечки ресурси, односи со Министерството за култура, законска нормираност и др. Притоа ја истакна својата оценка дека тој систем се развива доста бавно и недоволно ефективно со потешкотии од најразличен карактер и напомена дека цел на излагањето е да поттикне размислувања и дискусии во правец на подобрување на состојбите.

Јелена Петровска, член на Извршниот одбор, ги изложи **основи на Предлог национална стратегија за развој на библиотекарството во РМ** наведувајќи дека тоа е само обид во форма на насоки за дискусија и размислување без завлегување во нечии ингеренции за донесување на тој акт. Таа наведе дека денес библиотеките треба да бидат културно-информативни центри во кои граѓаните ќе можат да добиваат информации од најразличен вид. Во тој правец особено е корисна соработката и со невладиниот сектор.

После овие две излагања следеше дискусија во која зедоа учество повеќе членови: Благој Николов од Битола (дискусијата за системот е враќање назад, КОБИСС е прифатлив за библиотеките), Жаклина Галеска (без особена потреба го изложи значењето на лиценца за внес во КОБИСС иако темата бе-

ше полотика и суштина на системот), Кирил Ангелов од Државниот завод за статистика (потреба од формирање база на корисници на КОБИСС.МК?), Снежана Голомеова (прифаќање на стратегија на поинтензивно користење маркетинг во работата со корисниците и финансиерите), Магдица Шамбеска (во формулирањето национална стратегија да се вклучат повеќето библиотеки и Министерството за култура). Претставникот од УНДП Весна Стојановска го искажа своето согледување од работата на Проектот „Пријателски библиотеки за сите“ дека јавните библиотеки немаат доволно технолошки и кадровски капацитет за вклучување во КОБИСС.

Потоа, Претседателот информираше за текот на постапката на доделувањето наградата „Климентова повелба“ 2006 год.: од двете пријави (една за Зорка Чекичевска и Јелена Фиданоска од НУБ „Св. Климент Охридски“ Скопје и втора за Благој Николов од НУУБ „Св. Климент Охридски“ Битола) и Комисијата за доделување наградата и Извршниот одбор едногласно донеле одлуката наградата да им се додели на Чекичевска и Фиданоска како единствен добитник за делото „Предметен опис и предметен каталог“, издание на НУБ.

На присутниот добитник на Наградата, Зорка Чекичевска и беше врачена Светиклиментова плакета од страна на Наде Караџоска, секретар на БДМ.

Зорка Чекичевска, автор на текстовите, го презентираше новиот Веб на Друштвото со самостоен домен: www.bdm.org.mk, а не линк на веб страницата на НУБ. Таа особено го нагласи користењето на содржините на списанието „Библиотекарство“ во pdf формат.

Потоа, на Собранието му беше поднесен Извештај за работата за периодот мај 2004 год. – јуни 2006 год. како и Финансиски извештај за истиот период.

Во Извештајот веа нагласени активностите: подготовка на текстови на подзаконски акти по Законот за библиотеките (проект за Министерството за култура), отпочнување со издавање два броја годишно (не двоброј) на списанието „Библиотекарство“ како и негово редицајнирање со формат за научни списанија, подготовка на самостојна Веб старница на БДМ, учество на Конференцијата на ИФЛА 2005 г. во Осло, учество на Собрание на Хрватското библиотекарско друштво, организирање семинар за директорите во рамките на проектот „Менаџмент во народните библиотеки во РМ“ и издавање 16 ЦД за нив, организирање два натпревари „Млади библиотекари“ во Битола и Крушево,

спроведена анкета на директорите на јавните библиотеки за нивните потешкотии во развојот на тие институции и др., одржани 8 седници на Извршниот одбор и една расправа со претставници на народните библиотеки (ПУЛМАН) и др.

Кон овој следеше и финансиски извештај при што Претседателот Чекичевска нагласи дека финансиското работење се води согласно соодветните прописи од страна на професионална организација, а во моментот на жиро-сметката на БДМ има нешто над 100.000 ден. (И двата извештаи во целост ќе бидат објавени на веб-от на БДМ.) Извештаите беа прифатени без забелешки.

На крајот, Собранието избра членови на новиот Извршен одбор со мандат јуни 2006 год. – јуни 2008 год., и тоа:

1. м-р Наде Караџоска, Градска библиотека „Борка Талески“, Прилеп;
2. м-р Сузана Котовчевска, Градска библиотека „Браќа Миладиновци“, Скопје;
3. Марија Сејменова-Гичевска, НУБ „Св. Климент Охридски“, Скопје;
4. Благоица Спиридонова, НУ Библиотека „Гоце Делчев“, Штип;
5. Кирил Ангелов, Библиотека при Државниот завод за статистика;
6. Ружа Софронијевска, Библиотека при НУ Центар за култура „Кочо Рацин“, Кичево;
7. Владимир Кочоски, НУ Библиотека „Кочо Рацин“, Тетово.

Избрани беа и членови и заменици на Комисијата за доделување на Наградата „Климентова повелба“ 2008 год., и тоа:

а) Членови:

1. Магдица Шамбеска, НУБ „Св. Климент Охридски“, Скопје;
2. Јелена Петровска, НУУБ „Св. Климент Охридски“, Битола;
3. Благоица Илијоска, Градска библиотека „Борка Талески“, Прилеп;
4. Цветанка Тошеска, Градска библиотека „Браќа Миладиновци“, Скопје;
5. Данута Ананиева, Народна библиотека „Искра“, Кочани.

б) Заменици:

1. Наде Иванова, Градска библиотека „Тане Георгиевска“, Куманово;

2. Лена Секуловска, НУУБ „Св. Климент Охридски“, Битола;
3. Вера Анастасова, Народна библиотека „Искра“, Кочани;
4. Ристо Стојанов, Народна библиотека „Страшо Пинџур“, Неготино.

Собранието донесе и два заклучока:

- да се упати допис до Министерството за култура со барање за одразување на библиотечните звања во формирањето масата на средства за плати;
- да се посредува во Синдикатот на образованието, науката и културата за усогласување на коефициентите за плати на библиотекарите во училишните библиотеки.

Библиотекарско друштво на Македонија
Зорка Чекичевска, претседател, с.р.

Бр. 86/31.05.2006 год.

Врз основа на член 19, став 1, алинеја 17 од Статутот на БДМ и член 8, став 2 од Правилникот за доделување на Наградата „Климентова повелба“, Извршниот одбор на БДМ на седницата од 31.05.2006 год. донесе

О Д Л У К А
ЗА ДОДЕЛУВАЊЕ НА
НАГРАДАТА „КЛИМЕНТОВА
ПОВЕЛБА“ 2006 ГОД. НА

ЗОРКА ЧЕКИЧЕВСКА, виш библиотекар (НУБ „Св. Климент Охридски“, Скопје и **ЈЕЛЕНА ФИДАНОСКА**, виш библиотекар (НУБ „Св. Климент Охридски“, Скопје, како **ЕДИНСТВЕН ДОБИТНИК** на наградата.

Образложение

На конкурсот за Наградата беа пристигнати две пријави: една за Зорка Чекичевска и Јелена Фиданоска, виши библиотекар (НУБ „Св. Климент Охридски“, Битола) и, втора, за Благој Николов, библиотекар советник (НУУБ „Св. Климент Охридски“, Битола).

Постапувајќи по актите од преамбулата на оваа Одлука, Извршниот одбор ги разгледа записникот од Комисијата за доделување на Наградата „Климентова повелба“ со едногласно утврден предлог Наградата да им се додели на Зорка Чекичевска и Јелена Фиданоска, но и двете пријави со прилозите.

Ценејќи ги искажаните мислења и податоци од сите документи по конкурсот, Извршниот одбор го прифати предлогот на Комисијата и одлучи Наградата „Климентова повелба“ 2006 год. да им ја додели на именуваните за нивниот исклучителен придонес во развојот на библиотекарството во Република Македонија. Првенствено, за нивното дело „Предметен опис и предметен каталог“ (НУБ „Св. Климент Охридски“, Скопје, 2003, 251 стр.) заради неговото значење за востановувањето македонски правила за предметизација како систем за содржинската обработка на библиотечни единици, за едукација на библиотекар и афирмација на библиотекарство на РМ.

Согласно член 18 од Правилникот за доделу-

вање на Наградата „Климентова повелба“, во работата на Извршниот одбор по ова прашање не учествуваше Претседателот Зорка Чекичевска.

Правна поука:

По оваа Одлука може да се поднесе приговор до Извршниот одбор заради материјални или формални повреди на односниот Правилник во рок од 8 дена од нејзиното доставување.

Библиотекарско друштво на Македонија
Извршен одбор,
Верица Петровска, член, с.р.

ИЗВЕШТАЈ ЗА РАБОТА НА БДМ ЗА ПЕРИОДОТ МАЈ 2004 ГОД.- ЈУНИ 2006 ГОД.

Проследувањето на ангажманот на Библиотекарското друштво на Македонија во одреден период едновременно е и временски преглед на реализацијата на целите заради кои е основана. Исто така, и негова промоција како и промоција на дејноста во чии рамки дејствува. Оттука, разгледувањето и усвојувањето на секој, па и на овој Извештај, е прилика да се преиспитаат како активностите така и целите на Друштвото.

Методолошка потешкотија во структурирањето на Извештајот, а организациска во функционирањето е фактот што фискалната и функционалната година не се поклопуваат. Имено, фискалната е календарска, а функционалната зависна од мандатот на Извршниот одбор на БДМ. Така, неретки се преклопувања на одредени активности, проектирање во еден, а реализирање во друг мандат, финансиски потешкотии и сл. Овој Извештај ги прави потребните разграничувањата и конкретизации^p во таа смисла.

Во функција на прегледност, Извештајот прави групирања на обавените дејности по нивната природа за сметка на хронолошката последователност.

1. Организациски и финансиски прашања

Конституирањето на нов Извршен одбор и изборот на Претседател на БДМ значат отпочнување долга процедура на измени на **судската регистрација** на промената на потписниците, но и на **банкарската** (за внатрешен и надворешен промет). Покрај Претседателот, избран е и нов состав на Издавачкиот совет од 9 членови, согласно Статутот на БДМ, и Редакција на списанието „Библиотекарство“.

Во делот за обезбедување финансиска поддршка на БДМ, во текот на извештајниот период направени се вкупно **18 проекти** (по 9 за 2005 и 2006 год.), сите упатени до Министерството за култура. Тоа значи дека, по оценка на БДМ, дејностите во нив се од национален карактер. Притоа, некои со континуирано одвивање, а некои и сосема нови.

За реализација во 2005 год. поднесени се проектите:

- Соработка и членување во меѓународни и национални асоцијации: ИФЛА и др. (традиционален),
- Обука за прелиминарно идентификување и чување библиотечни добра и редок библиотечен материјал (нов),
- Единствениот библиографско-информациски систем на РМ во услови на премин на народните (јавни) библиотеки во надлежност на локалната власт (меѓународна конференција) (нов),
- Предлог на меѓународни индекси (ознаки) за Македонија до УДК консорциумот во Хаг (нов),
- Одбележување Денот на книгата и авторските права и денот на библиотекарите на Македонија – 23 април. Организирање Државен натпревар „Млади библиотекарски“ (традиционален),
- Издавање стручно списание „Библиотекарство“ (традиционален),
- Менаџментот и неговата примена во работата на народните (јавни) библиотеки (втордел),
- Издавање илустриран водич за народните библиотеки во РМ (нов),
- Подготовка на подзаконски акти по Законот за библиотеки (нов).

За реализација во 2006 год. поднесени се проектите:

- Соработка и членување во меѓународни и национални асоцијации: ИФЛА и др. (традиционален),
- Подготовка на инструктивни помагала – едукација на библиотечен кадар (нов),
- Изборно собрание на БДМ. Единствениот библиографско-информациски систем на Република Македонија во услови на премин на народните (јавни) библиотеки во надлежност на локалната власт (тематски дел на Изборното собрание) (нов),
- Промоција на книгата, читањето, библиотеката и професијата библиотекар. Организирање државен натпревар „Млади библиотекарски“; Придружување кон одбележувањето на 23 април – Светскиот ден на книгата и авторските права (традиционален),
- Професионално надградување на библиотекарите низ подготовка и издавање стручно списание „Библиотекарство“ (традиционален),
- Менаџирањето на јавните библиотеки во услови на премин на нивното финансирање на ликално ниво (нов),
- Соработка со национални библиотекарски асоцијации (нов),
- Инструирање во примената на подзаконските акти по Законот за библиотеки (прирачник) (нов),
- Издавање илустриран водич за народните библиотеки во РМ (нов).

Од вкупно 18 проекти, 11 се нови што говори за манифестиран напор на БДМ во овој мандат за иновирање на дејностите и одразување на реалните околности во кои егзистираат библиотеките во РМ. И покрај тоа, Министерството за култура покажа интерес за по 3 проекти и во двете години или 33% во однос на бројот на прифатени проекти (два од тие три се традиционални – членувањето во ИФЛА и издавањето на „Библиотекарство“). Од вкупно бараните средства во 2005 год. се одобрени 40%, а во 2006 год. само 11%.

Во овој мандатен период направени се 3 меѓународни плаќања (зачленување и учество на ИФЛА), подготвени се две завршни сметки, редовно се правени извештаи за реализацијата на проектите, ажурно евидентирање на документацијата.

Извршниот одбор има организирано **8 седници**, Издавачкиот совет - 2, а одржани се и 2 собранија.

Без намера од оправдување, а уште помалку обвинување, во овој дел мора да се истакне проблемот на рзлична просторна лоцираност на секретарот и претседателот кој продуцира отежнувачки последици на сметка на претседателот.

2. Издавачка дејност

Издавачката е една од најважните дејности на БДМ, особено што, првенствено, се манифестира низ единственото стручно списание во државата „Библиотекарство“. Освен едукативна, тоа има и улога на документирање на настаните и развојот на библиотекарството кај нас.

На предлог на Издавачкиот совет, Извршниот одбор утврди **Основи на издавачката политика на БДМ** како долгорочен документ со кој се проектираат правците на нејзиниот развој.

Значајно придвижување напред во овој домен од активностите на БДМ е тоа што овој Извршен одбор, уште на почетокот на својот мандат, одлучи да ја зголеми фреквентноста на списанието од еден двоброј на два броја годишно. Иако со задоцнување, во овој мандат излегоа од печат 4 броја на „Библиотекарство“ (2004/2005 год.), а првиот за 2006 год. ќе излезе во второто полугодие од годинава. Освен тоа, списанието е видоизменето по содржина (со воведување флексибилност во рубриките; застапување на странски автори, пред се теорети-

чари, подготвени за соработка во него; напори за објавување на некој од светските јазици на статии од македонски автори), по формат (препорачан за научни списанија) и дизајн (нова корица, печатење во столбови).

Издавачката дејност во извештајниов период забележа и издавање на **15 ЦД за јавните (народни) библиотеки** во рамките на Проектот за менаџирање во нив осмислен и со подготвителни работи отпочнат од претходниот состав на Извршниот одбор. Поддржан од Министерството за култура во делот за библиотечна дејност, неговата реализација одеше со проблеми заради делумната модификација во издавачки проект трасирана со преземени почетни активности како и недорасчистени прашања во процесот на програмирањето.

Кон издавачката дејност припаѓа и објавувањето самостоен **web на БДМ** за што повеќе ќе стане збор во делот за промоција на Друштвото.

3. Меѓународна соработка

Димензионирана од ограничените финансиски средства на БДМ (проблем карактеристичен за вкупноста на неговото дејствување), меѓународната соработка во извештајниот период се манифестираше низ **членувањето во ИФЛА** кон што припаѓа и добивањето на нејзиното гласило „IFLA Journal“ и писмена или е-комуникација со нејзините тела, најчесто, како одговор на поставени барања или прашања (одговор на анкети, искажување различни мислења, писмени гласања, доставување податоци за разни директориуми и сл.).

Во овој мандатен период на Извршниот одбор реализирано е и едно **учество** (Претседателот Зорка Чекичевска) на **71. конференција на ИФЛА, Осло, 14-18. август 2005 год.** како и едно **учество** (Јелена Петровска, член на Извршниот одбор), на **34. собрание на Хрватското библиотекарско друштво, Шибеник, 22-25. септември 2004 год.** Ваквите активности како непосреден извор на сознанија и контакти треба да се негуваат многу повеќе.

4. Нормирање на дејноста

Од исклучително нагорно значење за улогата и идниот статус на БДМ во рамките на библиотечната дејност во РМ е неговиот ангажман во овој извештаен период на два проекти за стручно нормирање на дејноста. Едниот со значење за РМ, во форма

на правни акти, а другиот со универзално, а предаден на НУБ „Св. Климент Охридски“ Скопје како завршен.

Имено, Министерството за култура прифати проект на БДМ за **подготовка на подзаконските акти по Законот за библиотеки** („Службен весник на РМ“ бр. 66/2004). Како единствен соработник на Министерството од РМ, Друштвото подготви текстови на следните акти:

- Правилник за определување редок библиотечен материјал,
- Правилник за одредување стандарди за видовите библиотеки и условите за работа, сместување и чување на библиотечниот материјал,
- Правилник за водење евиденција на библиотечниот материјал и на библиотечната документација,
- Правилник за регистарот на копии на библиотечни добра и за образецот на сертификатот.

Министерството одлично ја оцени оваа соработка, иако до поднесувањето на овој Извештај, актите сеуште не се донесени од страна на министерот за култура.

Другата активност од овој домен се однесува на подготовката на **предлог за потподелба на УДК помошниот број за место за Република Македонија (497.7)** утврден како единствен од страна на Меѓународната федерација за документација (ФИД) по осамостојувањето на Македонија. Предлогот го изработија Јелена Фиданоска, виш библиотекар и м-р по географија Димитри Димитров, виш библиотекар (двајцата од НУБ „Св. Климент Охридски“ Скопје). Како предлог, материјалот е доставен до УДК Консорциумот во Хаг од страна на НУБ, нејзин втор обид за проширување на тој УДК број. (Информацијата до поднесувањето на Извештајов, е дека предлогот е прифатен).

5. Промоција на БДМ

Освен со „Библиотекарство“ и со сите добро завршени работи, промоција на БДМ и на дејноста на која тоа припаѓа, се вршеше преку:

- Изработка и ставање во Интернет мрежата на **Web страница на БДМ** со самостојна адреса. Покрај новите содржини, рубрики и подрубрики, нов дизајн (позајмен од корицата на списанието), тоа подразбира и нова адреса со целосен и точен поддомен или <http://www.bdm.org.mk> (досега беше линк на web страницата на НУБ со поддомен edu). Се очекува тоа да прерасне во место на најразлични

авторизирани текстови, многу е-контакти, анкети и сл.

– Организирање на традиционалната манифестација „Млади **библиотекари**“, натпревар во знаење од библиотекарството на учениците од основните училишта – корисници на библиотеките во своите средини. Имено беа организирани 5. и 6. републички натпревар во Битола и Крушево како најмасовни досега за чии победници од домаќините-соорганизатори беа обезбедени награди не само во книги (летување на Пелистер, сувенири иманетни на Крушево – скулптури на Црешовото топче). Освен на БДМ, овие натпревари значат промоција и на дејноста: библиотеките, книгата, читањето, професијата библиотекар.

Во текот на двегодишниот мандат, со Претседателот и со членови на Извршниот одбор беа направени неколку **интервјуа** за електронските и пишаните медиуми, национални и локални, на тема за состојбите во дејноста.

6. Едукација на членовите

Едукацијата на библиотечниот кадар е активност од базично значење за библиотекарството во РМ, особено заради непостоењето на институционализирана форма на образование ниту некоја друга со завиден степен на задолжителност и ефективност.

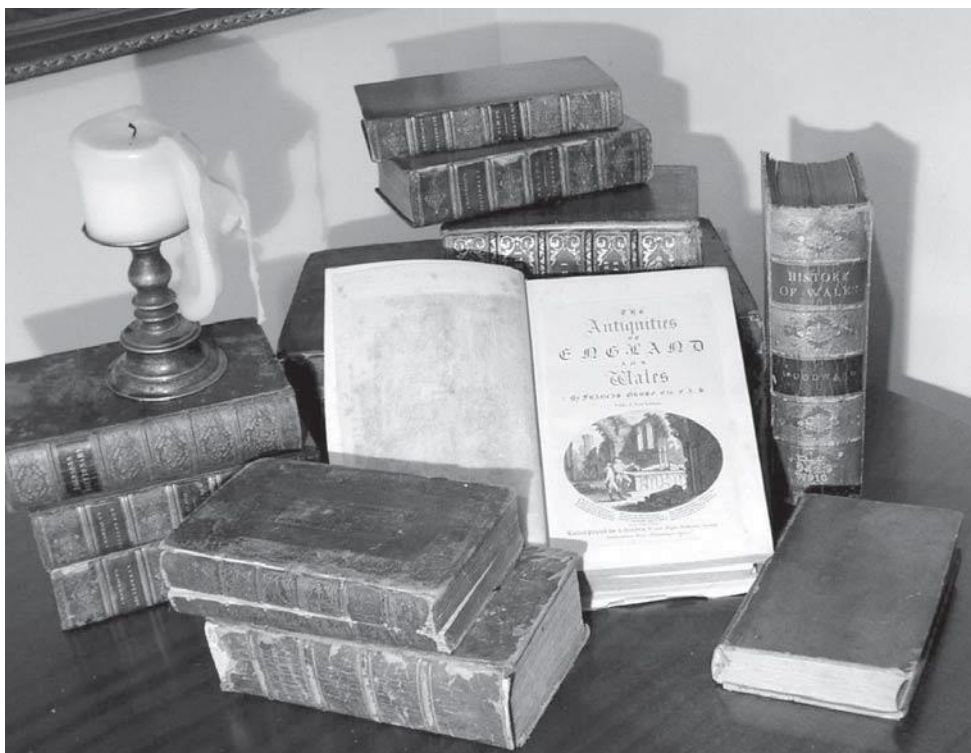
Во таа насока, од непроценливо значење се содржините во „Библиотекарство“, на домашни или странски автори или документи со меѓународна примена.

Во текот на извештајниот период февруари 2005 год.) , а како препорака од Изборното собрание на БДМ од 2004 год., беше организирана една средба со директори на јавните (народни) библиотеки од РМ чија цел беше **појаснување на постулатите на европскиот проект ПУЛМАН** посветен на омержувањето на јавните локални библиотеки на континентално ниво и на развојот на нивните активности. Ваквата средба беше иницирана заради значителни кадровски промени на првите луѓе на тие библиотеки. Се очекува ангажирање на посочените видови проекти од страна на менаџментот на овие библиотеки.

Кон крајот на 2004 год. беше реаклизиран **семинар** за директорите на 15 јавни (локални) библиотеки во рамките на Проектот „Менаџментот и неговата примена во работата на народните (јавни) библиотеки“ (прв дел) на кој поуки на оваа тема говореа професори од високообразовни институции од

државата. За жал, Друштвото немаше средства за реализација на вториот дел на овој проект наменет за втората половина јавни локлани библиотеки.

Во овој домен активности, а со цел за профилирање на идните ангажамани на БДМ, би ја сместиле и спроведената **анкета** меѓу директорите на јавните локални библиотеки за најголемите потешкотии и проблеми со кои се среќаваат во текот на нивното работење. Резултатите говорат дека тоа е необезбедениот (недоволен) пристап до Интернет, потребата од обука и недостатокот на средства.

* * *

И покрај релативно „добрата“ старост на овој субјект на граѓанската и стручна јавност во Република Македонија, а водејќи се од степенот и видот на ангажираноста на неговите членови, се чини како сеуште да не е лоциран, барем, задоволителен интерес и смисла од неговото функционирање. Тоа сеуште се поима како организација која треба некаде нешто да влијае или појасни (за добивање средства, погодности и сл.) или нејзините раководни структури да завршат некоја работа која, во принцип, е надлежност на директорите (на јавните локални библиотеки). Кога станува збор за водењето активности, подготвеноста на членовите за такво нешто е незначителна. Со голема веројатност, причина за таквиот однос е законската нормираност на

граѓанскиот (невладин) сектор кој, иако иновиран по осамостојувањето на Република Македонија, остана речиси идентичен како социјалистичкиот. На тој план, не е за запосатвување ниту инерцијата од долгогодишното опстојување на Друштвото која не дозволува да се направат поквалитетни промени. Оттука и отпор кон какви било промени.

Но, се чини дека надеж за влијание на подобро, пројавена во извештајниов период на БДМ, ќе предизвика една објективна промена која, со сигурност, ќе го преиспита долгогодишниот вообичаен од на дејствување на БДМ и, што е уште поважно, на самата дејност. Станува збор за преминот на надлежноста во однос на сопственоста и финансирањето на јавните локални библиотеки од централната на локалната власт. Во такви околности, Друштвото ќе мора да се приспособува и менува, особено во методологијата на дејствување – предизвик повеќе за стимулирање нови активности и зголемување опфатноста на членството во нив.

Значи, останува определбата за негов нагорен од, наштопозитивноќе влијаат и навестените законски промени како дел од процесот на хармонизирање на нашето со европското законодавство како и промените во финансирањето (профитност, донации, стимулирање на невладиниот сектор) – окрушување во кое се повеќе ќе се идентификува интересот на членовите за придонес во развојот БДМ и библиотекарството општо.

Куманово, 15.06.2006 год.

Библиотекарско друштво на Македонија
Претседател,
Зорка Чекичевска, с.р.

УДК 229.8:003.349(049.3)

АПОКРИФНИ МОЛИТВИ

М-р Виолета Мартиновска, филолог-медиевист,
НУБ „Св. Климент Охридски“, Скопје

Апокрифните молитви се често застапени во старословенските ракописи. Тие се доближуваат до народните баења, гатања и анимизмот. Интересни се предметите кои се употребуваат во нивна функција, како и употребената фразеологија. Апокрифните молитви можат да се групираат во повеќе видови и групи.

Клучни зборови: Апокрифни молитви

Апокрифни молитви се забележани уште во првите словенски индекси на забранети книги. Тие се карактеризирани како „лажни“, бидејќи целосно или фрагментарно не биле во контекст на официјалните, канонски молитви. Зачудува сознанието што овие неканонски молитви се сретнуваат во црковни, богослужбени книги - Требник, Псалтир, Минеј. Тоа е резултат на недоволната информираност и образованост на свештените и духовните лица. Оттука, апокрифните молитви се „провлекуваат“ меѓу канонските, а се сретнуваат и во лекарствениците.

А. И. Јацимирски и И. Дујчев ги групираат апокрифните молитви според тематиката (против каснување од змија, против гром и молња и др.), а потоа во тематскиот круг ги делат на различни типови. Ова групирање е олеснително за проучување на текстологијата, но отсуствува концизна претстава за литературниот вид. Од овие молитви се очекува некаков реален резултат на земјата. Истите можат да се разделат во неколку типа:

1. Молитви - рецепти. Тука спаѓаат таинствени букви или непознати зборови, имиња. Треба да се носат секогаш со себе за да штитат од секаво зло. Се кажуваат при специјален ритуал - над сад со чиста вода, се запишуваат на пресен леб (водата се испива, лебот се јаде).
2. Молитви - обраќања кон христијански лица (Христос, Богородица, разни светители) со изразување на желбата, молејќи се.
3. Молитви - заповеди или заколнувања, против болестите, ѓаволот или некоја друга сила која треба да излезе, да се оддалечи од човекот.

4. Молитви - повести (состав со кратка содржина или фантастична слика). Според формата на изложението можат да се разделат во две групи:

- а) напишани во прво лице од името на оној кој ја кажува молитвата или од името на светителот. Пример: Јас, раб божји...
- б) напишани во трето лице како набљудување од страна. Пример: Се симна Христос од седмото небо итн.

Се сретнуваат молитви од типот на официјалните, најчесто во автобиографска форма. Во вториот, третиот и четвртиот тип на апокрифни молитви има присуство на фантастика, емоции, поезија, интересни стилски фигури. Важно е да се потенцира дека меѓу четирите типа апокрифни молитви нема ригорозно разграничување. Честопати, се сретнуваат комбинирани форми. Молитвитеодвториот тип започнуваат со обраќање кон христијанско лице, а завршуваат со заколнување.

Должината на молитвите е разнообразна - од кратка творба од неколку редови, па сè до долг текст од неколку страници, а во исклучителни случаи и повеќе.

Според употребената фразеологија, еден дел од молитвите наликуваат на официјалните молитви, друг дел содржи книжевни и фолклорни елементи, а трет дел се доближува до народните баења.

Апокрифните молитви се карактеризираат со жанровска неопределеност. Тие се плод на јазикот со христијанството, книжевноста со фолкорот.

Воочлива различност на апокрифните молитви од официјалните е во одразувањето на секојдневните грижи на луѓето и нивниот примитивен светоглед.

Според објектот апокрифните молитви можат да се класифицираат во неколку групи:

1. Молитви против болести - бодеж, забоболка, крвотечение од нос, запек на човек или коњ, тешко породување на жена, каснување од змија, бесно куче или волк, страв или зла болест.
2. Молитви против зли сили - дожд, гром, молња, ветер, урок од пчели, вештерки, зли ветри, вампири.
3. Молитви за сопствениот и општествениот живот - раѓање на дете, нова куќа, нов бунар.
4. Молитви поврзани со општествениот и социјалниот живот - при тргнување во војна, против меч или стрела, за суд (против противникот) и др.

Врската на апокрифните молитви со народно-поет-

ските форми, баењата е многу блиска. Официјалната религија го исклучува постоењето на натприродни суштества - вампири, зли духови, уроци. Тие се во основата на народната демонологија како производ на човековиот страв.

Обредот е составен дел на молитвите и има фолкорна основа. Во молитвата против бесно куче или волк јасно е потенцирано дека пред да се кажат зборовите на моливата, се приготвува леб, вино и нож. Виното се става на земјата, лебот се држи во левата рака, а ножот во десната рака. Во друга варијанта на оваа молтва се вели: „земи вода и нож и застани на прагот“. Ножот како реквизит учествува и во ритуалот на молитвите против свер и крвотечение. Во христијанската симболика виното и лебот ги симболизираат телото и крвта Христови. Ножот и водата потекнуваат од народните баења.

Дамаскин Студит во зборникот „Сокровиште“ пишува против баењето и гатањето. За прогонувањето на болестите бајачите користеле „парче конопно јаже и вода, нож со црна држка и други нешта“. Народната медицина е невозможна без вода.

Во молитвата против бесно куче или волк се објаснува дека се кажува девет пати, а со ножот се прави крст. Ако каснатиот човек е во близина, му се дава да се напие од виното и да касне од лебот. Со повеќекратното повторување на молитвата се крие јазичното убедување во магиската сила на зборот и обредното дејство. Се победуваат силите на болеста и болниот оздравува.

Во веќе цитираната молитва против бесно куче или волк е забележано: ако каснатиот е далеку, треба виното да се излее на земја, а ножот да се стави под „тешка карпа“ (неподвижна од човечка сила) на полноќ. Во тој случај се искажува друг вид молитва, различна од претходната молитва. Присутни се елементи од фолкорот и народните обреди.

Се верувало дека на Богојавление се отвора небото на полноќ и тогаш се услишуваат желбите на луѓето. При населување на ново село за да се заштитат луѓето од болести се прави обред „минување низ алишта“.

Оловото е уште еден фолклорен обреден момент во апокрифните молитви: „...ml(tv: qj\j ob xmpwp“.

Оловниот куршум се лее за лоша среќа, магија, болест. Според народното верување оловниот куршум сè ќе разбие, сè ќе изгони и болниот ќе оздрави.

Обраќањето во молитвите од третиот тип е обраќање кон болеста или злите духови. Болеста

тоа треба да го чуе и да избега од човекот, злиот дух треба да се исплаши од заколнувачките зборови и да избега: „/// cftpwoj of0juf-ob<fmoj<f wtblpn: ofe:hpv pvcpj tf ca\ sed]dgo na pr stdie her:wjm(scemQ...“. Или: „... [blmj0b4- uf of0juf-qptm:\bj nl(tv: sje ouboi se b\fa tvorca ...“. Потоа се кажуваат деловите на телото од каде што може да излезе: „;up tupj\j {mb f\p qblptumjwb u m:-\b 9jej 9tu:qj 9 hmbwj <l(ku sem: sbc: c/(i2 ...“.

Христијанските елементи понекогаш сенаоѓаат сосема на крајот од молитвата, но можат да бидат и фразеологија преземена од црквата. Лекот за болниот се наоѓа во неговата сопствена вера и верба дека навистина можат да бидат изгонети лошите сили. Во најголем број случаи овој вид апокрифни молитви имаат заповедна форма: „posl:\bj- pvcpj tf- 9jej- 9tu:qj“ и сл.

Овој вид молитви соодветствуваат со фолкорни обрасци и веројатно се создадени според нивниот модел. Многу народни баења започнуваат со директна заповедна форма. Во едно од многубројните варијанти за баење против треска се вели: „ти, грознице...“.

Молитвите - кратки раскази, имаат кратка фабула или слика. Најчесто содржат молитвено клише на обраќање: „WQ jnf xdb j tn(a i st(go d(ha ...“, но тоа може и да отсутува. Фабуларната врска меѓу молитвите-раскази и народните баења е мошне блиска. Во молитва против бесно куче или волк се вели: „g(i b\egred [b st(x iwanq, vq st(53 gor5. i no[a[e st53 bradvic5 da ous ;stq st(o1 dr vot ...¹. Во баење против уроци се кажува: „излегол чуден човек, отишол во чудна планина...“.

Карактеристично за апокрифните молитви е изобилството на фантастични елементи: „... mlqnjami se po`sahq wblakomq se od\h\q nb(i i se pokrihq 9 {mpnjtmrojlb ...“²

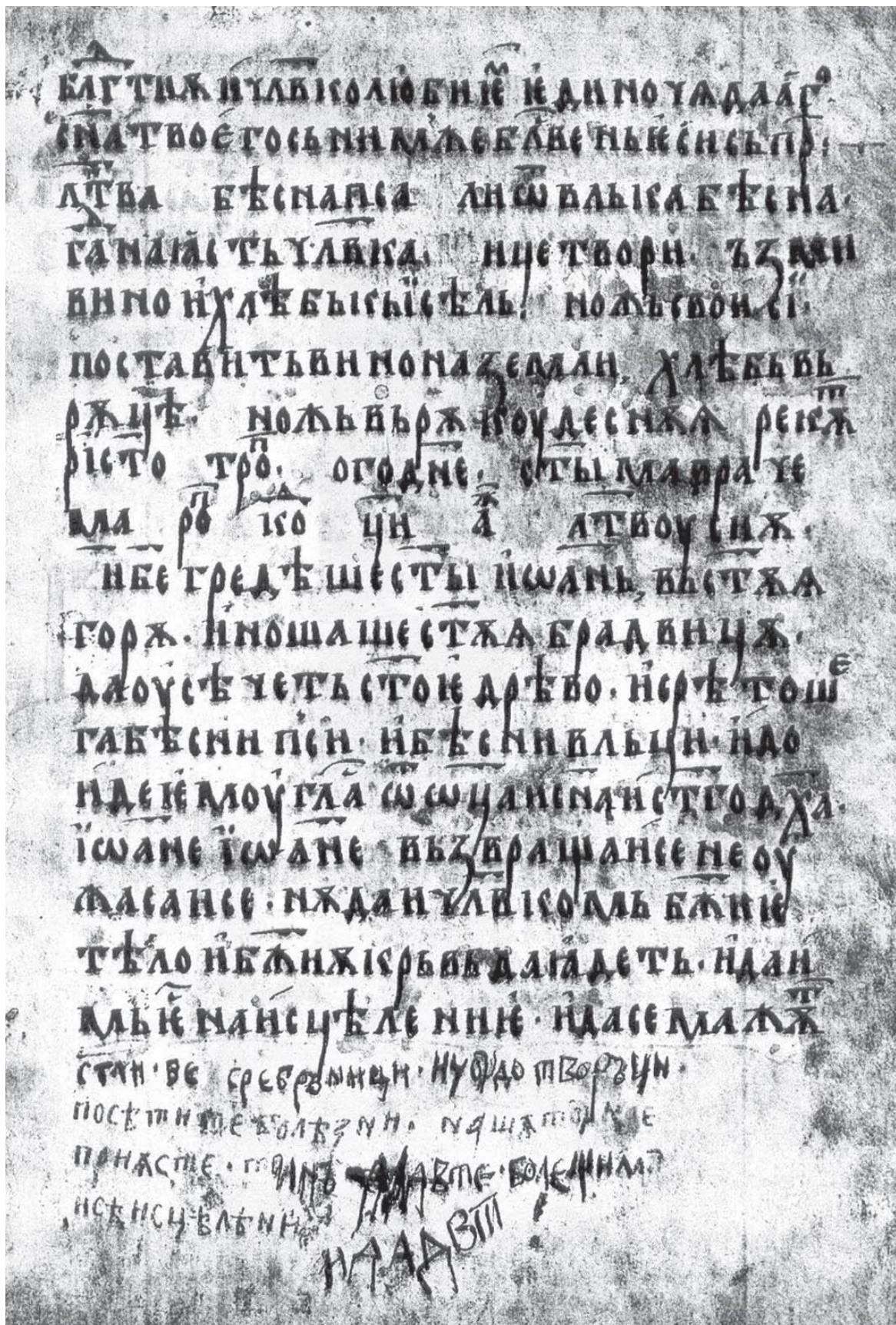
Овие фантастични елементи најверојатно се употребени за да се постигне посилен ефект врз слушателите, да се создаде атмосфера на таинственост и исклучителност.

Сличноста на апокрифните молитви и народните баења е во употребата на епитетите и повторувањата. Неспорен е фактот дека народните баења се многу постари од апокрифните молитви. Авторите на „лажните молитви“ земале примери од фолкорот - форми, идеи, стилски средства. Во голем број случаи апокрифните молитви целосно се доближуваат до народните баења и можат да се разгледуваат како преработка на народни творби или како записи.

1.Требник,НБКМ,бр.960, прваполовина на XIV век, л.45.

2. Требник, НБКМ, бр.622, XVII век, л. 145 б

Во јужнословенската апокрифна традиција апокрифните молитви во најголем дел не се преводни, туку се изворни. Тоа несомнено потврдува дека истите се создавани на сопствено тло.

Во науката апокрифните лечебни текстови се нарекуваат: апокрифни формули, заколнувачки формули, лажни молитви. Најчести болести против кои се употребувале овие молитви се: грозница, треска, болка, забоболка, урок, крвотечение, лудило, каснување од бесно куче или волк, змија. Се верувало дека болеста има душа и зборовите би можеле да ѝ влијаат, да ја исплашат. Тоа се остатоци од анимизмот. Најчесто, болестите се испраќаат во: „пусто место“, „пуста планина“, „пустина“ каде што треба да влезат во животинска глава (еленска, овча) или во еленов рог. Болеста излегува од главата на човекот и се движи кон рацете и нозете за да го ослободи човекот. Најчесто се застапени надворешните делови од телото, додека внатрешните човекови органи се реткост..

Во народното баење против страв се вели: „да излезе стравот (името на болниот) од главата, ушите, носот, устата, забите, рацете, нозете, прстите, петите и да оди во пуста гора“. Во одредени молитви има поинаков начин на излегување на болеста - однатре кон надвор. Во молитва против каснување од змија се вели (за излегување на отровот): „од срцето во коските, од коските во месото, од месото во влакната, од влакната во земјата.“

Земјата, сонцето и ветерот се сметале за моќни природни сили помошници против болестите. Земјата може сè да прими, сонцето може сè да изгори, а ветерот сè да оддува и разнесе. На тој начин болестите можат да бидат уништени. Во одредени молитви болестите се материјализирани. Болестите најчесто се претставени со човечки карактеристики. Очовечувањето на болестите е присутно уште во митскиот период.

Интересни за проучување се предметите и начинот на кои се применуваат во зборовите. Во одредени молитви не се посочува како треба да се применат, но други молитви содржат објаснувачки текст во кој се објаснува што треба да се направи пред да се изговори молитвата. Ако во молитвата се препорачува пишување, се кажува на каков материјал треба да се напише молитвата и што потоа да се работи. Предметите и дејствата имаат симболично значење. Нивната функција е да го засилат дејството на текстот.

Пишувањето на молитвите може да биде на: леб, керамида, нож, јаболко, хартија, олово, нокти на болниот, копита на коњ. Пишувањето се поврзува со моќта на словото. Писмените и усните апокрифни молитви биле начин на борба против страдањата и неволјите.

Гатачките книги се поделени во неколку групи:

а) Гатања според природни појави:

Громовник- според громот во денот и нокта во соодветниот месец; Молњак- според молњата.

Во индексите се сретнуваат и гатања според летањето на птиците и според реакциите на другите животни.

б) Гатања според астролошки и календарски карактеристики:

Коледник - во кој ден од неделата ќе падне Коледе;

Луник- според месечината и месечевите денови;

Планетарник - според ѕвездите.

в) Гатања поврзани со јавувања кај човекот:

Трепетник- според треперењата на мускулите на човечкото тело;

Соновник - според соновите на човекот;

Месецослов - според тоа во кој ден од месецот ќе се разболе човекот

Рожденик- според месецот на раѓањето на човекот

г) Гатања според книги :

Некои гатачки книги се варијанти на одделни Трепетници, Луници, Громовници, а се сретнуваат и во комбинирани форми. Во Коледниците интересот е насочен кон општествениот живот, а во Месецословите и Трепетниците - кон личниот живот на човекот (здравје, професија).

Во гатачките книги е одразено вековното искуство на народот и неговата философија. Човековиот живот е составен од среќни и тажни моменти, денови и периоди. Оттука, гатачките книги имаат тажна и среќна содржина. Како и во апокрифите, во гатачките книги, авторите се анонимни или авторството се припишува на историска или библиска личност.

Според нашето истражување на апокрифните молитви, заклучуваме дека тие се застапени мошне фреквентно во старословенските ракописи и истите ќе бидат подложни на понатамошни детални анализи.

МОЈАТА БИБЛИОТЕКА – МОЕТО ПАТУВАЊЕ НИЗ СВЕТОТ НА ВОЛШЕПСТВОТО¹

Елена Хаџи-Иванова,
проф. по македонски јазик и
книжевност, Пехчево

„...Слушам и читам, значи постојам – е моето мото. Јас голтам романчиња за појадок, јадам цели томови за ручек, ужинам раскаскиња и заспивам со приказни на уво...“²

Извадоков од романот – сложувалка на младот Кујунџиски е прекрасна илустрација за читателите - „фантоми“, за оние чии апетити се насочени кон нурнување во преполните полица на библиотеците и за кои секој наслов на нова, непозната книга е мистерија која не може да чека долго за да биде откриена.

И иако насловот, поради кој го зедев прибоорот за пишување е можеби малку повеќе школски, сепак ме привлекува да кажам нешто.

Ќе почнам со приказната за себе: книгата што прва ја зедев в раце, не беше земена поради некоја привлечност, туку поради тоа што дете на седумгодишна возраст треба да биде поттикнато од родителот да го сака пишаниот збор. Но, таа книга, на чиј наслов сега не се сеќавам, но паметам добро дека беше дело на фантастичната Перл Бак, беше пресудна за мојата натамошна љубов кон читањето и убавиот збор. Повеќе не беа потребни молби или убедувања: „Треба да читаш!“. Книгите станаа секојдневие, нешто што треба да биде откриено и протолкувано на сопствен начин. И секогаш постоеше книга – нова, непрочитана, а со магија, со нови авантури, за ново незаборавно искуство. Потоа, се доаѓа само по себе. Текстовите стануваат неразделен дел од тебе. И лесно е да сфатиш дека ти помогнале за ново видување на светот, за безгранична фантазија, за израз без препреки и размислувања... Лесно стигнуваш до центарот на Земјата, патуваш околу светот за осумдесет дена, за момент си длабоко двает илијади милји под морето, а веќе во следниот разговораш со Спиноза или си влезен во чудниот код на Мајсторот и Маргарита... И сè е кажано, нема потреба од излишни раскажувања и убедувања.

Доволно е тоа што душата и битието се побогати со едно ново доживување, со нов лет од статичната позиција во мистериите и понесувачката моќ на зборот.

И повторно ќе се послужам со еден цитат: „... Илјада страници по триста шеесет и пет дена, тоа се триста шеесет и пет илјади страници годишно. Уф, триста шеесет и пет илјади страници по триесет и девет години, тоа се вкупно, плус-минус, четиринаесет милиони двесте триесет и пет илјади страници до крајот на животот. Неее! Тоа се само десетина полица книги во обична училишна библиотека...“³

Хм, нараторов, ќе речете споулавел. Буквите и жолтите листови му станале се во животот. Па, и не е баш така. За вљубениците, кога ќе размислат, тоа е ситна бројка, страниците се вртат брзо и со апетит.

Денес, во период на модернизација и напредок во техниката, се добива впечаток дека библиотеките се запоставени и оставени на маргините. Ќе речеш: Можам книгава да ја најдам и на интернет во скратена верзија, кој ќе се мачи со илјадници страници. Но, разликата е во доживувањето. Близината, магијата и соживувањето е можно само со автентичниот примерок в раце... тоа е нешто што исполнува, а доживувањето е неповторливо.

1. II награда на конкурсот по повод 40-годишнината од основањето на Библиотеката “Кочо Рацин”, Пехчево.

2. Жарко Кујунџиски, “Spektator”, Антолог, Скопје, 2003

3. Исто...